

יד מהרש"א
מסכת פסחים
פרק אור לארבעה עשר
חלק א'
מדף ב. עד דף ז:

ה' חנוכה תשע"ב

דף ב.	3
רש"י ד"ה הבוקר אור כתיב ותד"ה וכדבר יהודה	3
תוספות ד"ה אור לארבעה עשר ובא"ד דאי מותר להשהותו	4
רש"י ותוספות ד"ה בכי טוב	6
רש"י ותוספות ד"ה וכאור בקר יזרח שמש	7
תד"ה והא קיימא לן ובא"ד ולא קשה	8
דף ב:	10
רש"י ד"ה אי פשיטא לך	10
תד"ה מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה וד"ה ראב"י אומר	12
דף ג.	15
תד"ה ת"ל ביום	15
דף ג:	16
רש"י ד"ה וכל היכא וד"ה רכבת כתיב	16
רש"י ד"ה רכבת כתיב	20
תד"ה שמץ פסול	21
גמרא מי קא ספו לך מן האליה	22
דף ד.	23
תד"ה וכי תימא ותד"ה שנאמר וישכם	23
תד"ה אבא קיים	25
תד"ה שנאמר	27
תד"ה אם משמסר	28
דף ד:	29
גמרא והכא במאי עסקינן דמוחזק לן	29
תד"ה המשכיר בית	31
תד"ה וכתיב אך ביום הראשון תשביתו	32
תד"ה ואימא לרבנות ורש"י ד"ה אך חלק	34
דף ה.	37
גמ' רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ כו' תד"ה	37
למעוטי חולו של מועד ותד"ה כדתני דבי ר' ישמעאל	37
דף ה:	41
תד"ה משום דכתיב לך לך תרי זימני ובא"ד אבל עוד קשה לי	41
דף ו.	44
תד"ה בהמת ארנונא	44
תד"ה ייחד לו בית	47
רש"י ד"ה דעתו לחזור כו' אפילו מראש השנה	49
דף ו:	52
גמ' דאלת"ה כלל ופרט כו' ותד"ה אבל בחד ענינא וד"ה אבל בתרי עניני	52
תד"ה ודעת' עילו'	55
תד"ה משש שעות ולמעלה	57
דף ז.	59
גמרא הכא במאי עסקינן כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו'	59
תד"ה לפני סוחרי בהמה כו'	61
דף ז:	63
תד"ה בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ותד"ה לא סגי	63
תד"ה על הטבילה	66

דף ב.

רש"י ד"ה הבוקר אור כתיב ותד"ה וכדרב יהודה

בפירש"י בד"ה הבוקר אור כו' ולפי דרכו למדך הכתוב ד"א כו' שהמתינו עד שהאיר המזרח כדרב יהודה כו' עכ"ל מפרושו נראה דהשתא דמפרש לה כמאן דאמר צפרא נהיר דהיינו עד שהאיר המזרח ולא מעמוד השחר ה"ל כדרב יהודה דיצא אדם בכי טוב דהיינו מנץ החמה משא"כ כדבעי למימר מעיקרא דאור שם דבר הוא דהיינו יממא דה"ל מעמוד השחר כדילפינן מקרא דעזרא דמעמוד השחר יום הוא ורב יהודה לא קאמר הכי אלא מנץ החמה כן נראה מפרושו והתוס' לא כתבו כן וק"ל:

(1) קראי

(א) הבוקר אור והאנשים שולחו (בראשית מד)

(ב) ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה (נחמי' ברם בספר של מהרש"א נדפס עם עזרא)

(2) משנה

(א) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ

(3) גמרא כמבואר במהרש"א

(א) לרב יהודה "אור" במשנה שם דבר הוא דמשמעו לילה

(ב) קשיא

(i) לכאורה

(1) האנשים שולחו בעלות השחר דהיינו התחלת יום לפי קרא דעזרא

(2) ומוכח אשר "אור" שם דבר הוא דמשמעו יום ולא לילה

(ג) תירוץ כמבואר ברש"י

(i) שאני "אור" בקרא "הבוקר אור והאנשים שולחו" דאינו שם דבר אלא פועל ובתור פועל משמעו מאירת נץ החמה

(ii) והא ראי' אשר בתור פועל משמעו מאירת נץ החמה דרב יהודה אמר רב אית לי' אשר לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב מנץ החמה ואילך

(4) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) מן הך דעזרא משמע אשר "אור" של "הבוקר אור והאנשים שולחו" משמעו מאירת עלות השחר

(ב) והך דרב יהודה אמר רב

(i) לא מייתי לה לסייעתא לרב יהודה למשמעות של אור בתור פועל

(ii) אלא מילתא באפי נפשי' הוא למילף דלכולי עלמא הרי הוא בכי טוב שיצא אדם לכל האפשר מנץ החמה ואילך

תוספות ד"ה אור לארבעה עשר ובא"ד דאי מותר להשהותו

תוספות בד"ה אור לארבעה עשר כו' שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה כו' ולא דמי לבשר כו' ונזיר נמי כו' עכ"ל נראה דל"ק להו מעיקרא אלא מאיסורי הנאה דומיא דחמץ וא"כ קשה מאי קושי' מנזיר דלא ה"ל מאיסורי הנאה וי"ל דלאו דוקא מנזיר קאמ' אלא [מנזר] דהוי מאיסורי הנאה דאינן איסור עולם ולא בדיל מיניה אי לאו דשרי לאחריני וק"ל:

בא"ד דאי מותר להשהותו אמאי ישרף ישהה אותו אחר הפסח ויהא מותר כו' עכ"ל דמלשון ישרף לא מוכח' דאסור להשהותו אי הוה אסור בהנאה גם אחר הפסח דלכך קאמר ישרף דאינו עומד אלא לישרף כיון דאסור מהיום לעולם אבל כיון דשרי לאחרי הפסח אי הוה גם מותר להשהותו אמאי ישרף דהא שרי ליה להשהותו עד לאחרי הפסח ולהנות ממנו ודו"ק:

(1) תוספות

(א) בדיקת חמץ וביעור חמץ חומרי דרבנן הן משום דחמץ אסור בהנאה וחיישי דלמא אתא למיכלי' (ב) קשיא

(i) אמאי חיישי רבנן לדלמא אתא למיכלי' בחמץ יותר מבשאר איסורי הנאה

(2) תירוצ' א'

(א) חמץ שאני דאסור רק בפסח ואינו איסור עולם ולכן לא בדיל מיני' בשעת איסורו (ב) קשיא

(i) הרי יין אסור לנזיר רק בשעת נזרו ולא בדיל מיני' בשעת איסורו

(ii) ותיקשי דנחייבו לנזיר לבדוק ולבער יין

(ג) תירוצ' ג

(i) נהי דנזיר לא בדיל מיני'

(ii) מכל מקום

(1) יין מותר לאחריני

(2) ולא החמירו רבנן לבדוק ולבער אלא בדבר האסור לכל

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(ב) אמאי הקשו תוספות מנזיר כל עיקר

(1) הרי נזיר מותר ליהנות מיין

(2) וקבענו דלא החמירו רבנן אלא באיסור הנאה

(ג) תירוצ' ג

(i) לא כווננו תוספות לנזיר אלא לנודר שאסר עליו מידי בהנאה

- (ii) ומקשין דלא בדיל מיני' דאינו אסור אלא לזמן הנדר
- (iii) ומתציין
- (1) דהגם דנודר לא בדיל מיני'
- (2) לא נאסר אלא לנודר
- (3) ולא החמירו רבנן לבדוק ולבער אלא בדבר האסור לכל
- (4) המשך תוספות
- (א) תירוץ ב'
 - (i) חיישי רבנן לדלמא אתא למיכלי' לחמץ ולא לשאר איסורי הנאה
 - (ii) מפני שהתורה החמירה בי' באיסור בל יראה ובל ימצא
- (ב) שאלה
 - (i) ליתא לבל יראה ובל ימצא לחמץ נוקשה וחמץ גמור על ידי תערובת
 - (ii) האם אף להן החמירו רבנן לבדוק ולבער
- (ג) תשובה
 - (i) לקמן תנן "ישרף" לחמץ נוקשה ולחד מ"ד שישרף גם כן חמץ גמור על ידי תערובת
 - (ii) הרי דהחמירו רבנן גם לחמץ נוקשה וחמץ ע"י תערובות ואמרו דאסור להשהותן
- (ד) קשיא כמבואר במהרש"א
 - (i) דלמא אין משמעו של "ישרף" אשר אסור להשהותן
 - (ii) אלא משמעו דעומדין לישרף משום דלעולם לא יהנה מינייהו משום דאסורין בהנאה אף לאחר הפסח
- (ה) תירוץ כמבואר במהרש"א
 - (i) מותרין הן לאחר הפסח
 - (ii) ובכך מוכרח דשורפן משום דהחמירו חכמים ואסרו להשהותן

רש"י ותוספות ד"ה בכי טוב

בד"ה יכנס בכי טוב כו' דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהו"י א"א והטעם מפני הפחתים כו' עכ"ל ולא ניחא להו נמי כפירש"י מפני החיות ולסטים מה"ט כיון דהו"י א"א וק"ל:

(1) גמרא

(א) אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב

(ב) דכתיב הבקר אור והאנשים שולחו לגבי אחי יוסף שיצאו ממצרים

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) בהכונס מפיך ל"י רב יהודה מקרא דלא תצאו איש מפתח ביתו

(ii) ואמאי צריכין גם כן לקרא דהבקר אור והאנשים שולחו

(ב) תירוץ

(i) תרוייהו צריכי

(1) קרא דלא תצאו

(א) הזהירה ליחידים בשעת מכת בכורות מלצאת מביתם בלילה בתוך העיר כדי שלא יוזקו במזיקין תוך העיר

(ב) אע"ג דאין לחוש שמא יוזקו בדרכים דכבר היו רגילים בדרכים של עירם

(2) בקרא דהבקר אור והאנשים שולחו

(א) הזהיר יוסף לקבוצת אחד עשרה אחיו שלא לנסוע חוץ לעיר בלילה

(ב) כדי שלא יוזקו בדרכים דעדיין לא היו רגילים בהם אחי יוסף

(ג) אע"ג דאין לחוש למזיקין כשהן הולכין בצוותא

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) ונימא דיוסף הזהיר לאחיו מפני חיות וליסטים

(ב) תירוץ

(i) גם לחיות וללסטים אין לחוש היכא דיוצאים בצוותא

רש"י ותוספות ד"ה וכאור בקר יזרח שמש

בד"ה וכאור בקר בעוה"ז פיר"ת דהיינו עד חצי היום כו' עכ"ל דלפרש"י להפך הל"ל וכאור בקר בעוה"ב דהיינו תחלת הזריחה תהיה כזריחת השמש דעוה"ז אבל לפיר"ת ניחא דכעין בקר דעוה"ז דהיינו חצי היום תהיה תחלת זריחת השמש דלעולם הבא וק"ל:

(1) "כאור בקר יזרח אור"

(2) רש"י

(א) "כאור בקר" משמעו תחלת עלות השחר

(ב) "יזרח שמש" משמעו נץ החמה

(ג) וקרא אתא למימר

(i) דעלות השחר שעכשיו אין בו אלא נוגה מעט

(ii) לעתיד לבא יזהיר באותו נוגה שרואין עכשיו בנץ החמה

(3) תוספות (רבינו תם)

(א) כך פרשהו לקרא

(i) אור בקר ממשיך עד חצות היום

(ii) וקרא אתא למימר

(1) דזריחת השמש דלעתיד יזהיר כחצות היום עכשיו

(4) מהרש"א

(א) פשוטו של רש"י קשה להעמידו ופשוטו דר"ת ניחא עלן משום

(i) דלר"ת אתא קרא כסדרו דהיינו ההוא קדם לעתיד:

(1) כאור בקר (כלומר כנוגה החזקה של חצות היום עכשיו)

(2) יזרח השמש (לעתיד) בהתנוצץ

(ii) משא"כ לרש"י דצריכין לסרס הקרא כדי שהוה יקדים לעתיד:

(1) כזריחת שמש (דנץ החמה עכשיו)

(2) אור בקר (יהא לעתיד נוגה של עלות השחר)

תד"ה והא קיימא לן ובא"ד ולא קשה

בד"ה והא קיי"ל עד צאת כו' אור"י דפשיטא ליה כו' משום דמסקי' בספ"ב דמגילה דמעלות השחר יום כו' ומהתם נמי מוכח דעד צאת כו' עכ"ל ומיהו ק"ק בסוגיא דהתם לפי זה דקאמר וכולן שעשו משעלה עמוד השחר מה"מ כו' אלא מעתה כו' הא קי"ל דעד צאת הכוכבים כו' אלא אמר ר' זירא מהכא ואנחנו עושים במלאכה מעלות וגו' וא"כ ע"כ הא דפריך והא קי"ל דעד צאת כו' לאו אהאי קרא סמיך דא"כ הוה ידע נמי מהאי קרא דמעלות השחר יום הוא וכדמסיק ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד ול"ק מההוא קרא כו' ואיכא למ"ד התם ב' חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה כו' עכ"ל ועי' בזה בתוס' פרק ב"מ בד"ה תרי תלתא מיל כו' ועי' על כונתם בחידושנו שם והאי לישנא שכתבו כאן לפי הנראה שעה גדולה כו' אינו שם ועי' על כונתם במהרש"ל דלאו שעה גדולה ממש קאמרי אלא זמן גדול ועוד יש ליישב להגדיל הקושיא קאמרי דשעה גדולה ממש יש לפי הנראה מזמן שקיעת החמה עד צאת הכוכבים והיאך שיערו אותו בתרי חלקי מיל ודו"ק:

(1) גמרא

(א) עד צאת הכוכבים יממא הוא

(2) תוספות

(א) במגילה דף כ: מפיק לי' מהני קראי בעזרא (ברם בספר של מהרש"א נדפס עם עזרא)

(i) ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים

(ii) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה

(3) גמרא במגילה שם

(א) עלות השחר תחלת היום היא

(i) מדכתיב ויקרא אלקים לאור יום

(ii) דמשמעו שקרא ליום משעה שמאיר ובא דהיינו מעלות השחר

(ב) קשיא

(i) א"כ

(1) ויקרא אלקים לחשך לילה

(2) משמעו שקרא ללילה משעה שמחשיך ובא

(ii) והלא ידענו דעד צאת הכוכבים יממא הוא ולא לילה

(ג) תירוצ

(i) אכן הך דעלות השחר תחלת היום היא נפקא לן מהך דעזרא

(4) מהרש"א

(א) קשיא לתוספות

(i) שים לב דמקשין אשר עד צאת הכוכבים יממא הוא עוד מקודם דמייתי לקרא דעזרא

(ii) הרי דלאו מקרא דעזרא ילפינן דעד צאת הכוכבים יממא הוא

(5) המשך תוספות

(א) הקדמה

(i) לשיטה אחת ס"ל התנא ר' יהודה בשבת דף לד:

(1) דבין השמשות נמשכת שני שלישי מיל (12 מינוטין) משקיעת החמה

(2) ולאחר מכן לילה הוה

(ב) לשון קושיית תוספות

(i) [ותיקשי] שהוא [לכאורה כוונתן לסוף הני 12 מינוטין] לפי הנראה "שעה גדולה" לפני צאת

הכוכבים

(6) מהרש"ל

(א) קשיא

(i) מן סוף בין השמשות לצאת הכוכבים ליכא אפילו 60 מינוטין

(ii) ואמאי קורין תוספות לשהות זה "שעה גדולה"

(ב) תירוץ

(i) תוספות רצונם לומר דאותן 12 מינוטין כלין זמן ארוך [ולאו דוקא שעה של 60-מינוטין] לפני

צאת כוכבים

(7) מהרש"א

(א) תירוץ לקושיית מהרש"ל

(i) כיוונו תוספות להקשות

(1) דאנחנו רואין אשר **משקיעת החמה** עד צאת הכוכבים שעה גדולה ממש היא

(2) והאיך קאמר ר' יהודה דליכא אלא 12 מינוטין משקיעת החמה ללילה

דף ב:

רש"י ד"ה אי פשיטא לך

[דף ב עמוד ב] בד"ה אי פשיטא לך כו' דהאי קרא באב על הבן מיירי דסתם כו' עכ"ל ר"ל רישא דקרא דדריש מיניה אי פשיטא לך מלתא כנהורא כו' נמי באב על הבן איירי ולא כפי' רש"י שפירש רישא דקרא אשאר כל אדם דהא מספק נמי תהרגהו כדמוכח בפ' בן סורר וק"ל:

(1) הקדמה

(א) כתיב ברישי' דקרא: לאור יקום רוצח

(ב) וכתיב בסיפי' דקרא: ובלילה יהי כגנב

(2) גמרא

(א) דרוש רישא דקרא ככה:

(i) אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי

(ii) רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו

(ב) ודרוש סיפא דקרא ככה:

(i) ואי מספקא לך מילתא

(ii) יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו

(3) רש"י (כמבואר בתוספות ובמהרש"א)

(א) אי פשיטא לך קאי על שאר כל אדם

(ב) ואי מספקא לך קאי על אביך

רש"י		
אי פשיטא לך דאנפשות קאתי	שאר כל אדם חוץ מאב על הבן	רוצח הוא וניתן להצילו
אי מספקא לך מילתא	באביך	יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו

(4) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

(i) יוצא מן שיטת רש"י אשר בין אביך בין שאר כל אדם אסור להרגו אי מספקא לך

רש"י		
אי פשיטא לך דאנפשות קאתי	שאר כל אדם חוץ מאב על הבן	רוצח הוא וניתן להצילו
אי מספקא לך מילתא	באביך	יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו
נמצא דאי מספקא לך	אף בשאר כל אדם	יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו

(ii) ותיקשי דבסנהדרין מוכח דשאר כל אדם מותר להרגו מספק

(ב) תירוץ

(i) כיוונו בגמרא ככה

(ii) רישא דקרא וסיפא דקרא תרוייהו באב קמיירי

(1) אי פשיטא לך באביך מותר לך להרגו

(2) ואי מספקא לך באביך אל תהרגהו

(iii) מה שאין כן שאר כל אדם מותר לך להרגו גם בספק

	תוספות	
רוצה הוא וניתן להצילו	באביך	אי פשיטא לך
יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו	באביך	אי מספקא לך מילתא
רוצה הוא וניתן להצילו	בשאר כל אדם	נמצא דאי מספקא לך

תד"ה מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה וד"ה ראב"י אומר

בד"ה מאימתי י"ד אסור כו' דר"י אית ליה איסורא ולא מנהגא כו' עכ"ל ר"ל איסורא בגליל כמ"ש התוס' לקמן ולא מנהגא כלל בשום מקום דהך דמקום שנהגו לא מתוקמא כראב"י ולא כר"י וק"ל:

בד"ה ראב"י אומר כו' פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בעה"ב פי' ביציאתו כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דהיינו טעמא דר' יהודה דלא אסר במלאכה אלא מהנץ החמה משום דיציאת כל פועל למלאכה לא הוי אלא מהנץ החמה מיהו לשאר כל מילי מודה ר"י דמעמוד השחר יממא הוא כדמוכח קרא דעזרא ומיהו לאו סברא מעליא היא דאל"כ לא הוי אקשי ליה היכן מצינו יום שמקצתו כו' דהיכא דאיכא סברא מעליא ודאי דמצינו כגון לא יאכל אדם מן המנחה כו' כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק:

(1) משנה דף נ.

(א) תנא קמא

(ב) מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות אין עושין

(2) שיטות שאר תנאים במשנה דף נה.

מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה				
לפני חצות	נץ החמה	עלות השחר	תחלת ליל הקודם	
ביהודה מותר עד חצות			בגליל אסור מתחילת ליל הקודם	משנה נה. לבית שמאי
ביהודה מותר עד חצות	בגליל אסור מנץ			משנה נה. לבית הלל
ביהודה מותר עד חצות			בגליל אסור מתחילת ליל הקודם	ר' אליעזר בן יעקב להוה אמינא דגמרא דידן
		בגליל אסור מעלות השחר		ר' אליעזר בן יעקב למסקנא דגמרא דידן

(3) גמרא כמבואר בתוספות ובמהרש"א

(א) ר' יהודה אומר י"ד אסור בעשיית מלאכה משעת הנץ החמה

(i) בדומה להא דתני בטבלא לבית הלל לגליל

(ב) ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור

(i) בהוה אמינא דגמרא

(1) נקטו

(א) אשר "משעת האור" משמעו "מתחלת ליל הקודם"

(ב) בדומה לשיטת האמורא רב יהודה לגבי זמן בדיקת חמץ

(2) ונמצא

(א) דדומה שיטת ר' אליעזר בן יעקב להא דתני בית שמאי בטבלא לגליל

(ב) ואכן יכול להיות דס"ל דלעולם לא נחלקו בית הלל על שיטה זה

- (ii) ברם למסקנא
- (1) נקטו אשר "משעת האור" משמעו מעלות השחר בדומה לשיטת רב הונא לגבי בדיקה
- (2) ונמצא אשר ר' אליעזר בן יעקב לא אתיא כשום תנא בדף נה.
- (4) מחלוקת רש"י ותוספות
- (א) רש"י
- (i) ר' יהודה ור' אליעזר בן יעקב ושאר תנאי בדף נה: אית להו כתנא קמא דבתר מנהגא אזלינן לגבי אי שרי לעשות מלאכה לפני חצות ב"ד
- (ii) וכולהו תנאי אית להו דביהודה נהגו לעשות מלאכה עד חצות
- (iii) וקמפליגי מתי לפני חצות נוהגין שלא לעשות מלאכה בגליל
- (ב) תוספות כמבואר במהרש"א ד"ה מאימתי
- (i) שלא כתנא קמא
- (ii) הני תנאי בדף נה:
- (1) כולהו ס"ל דבין ביהודה בין בגליל לאו במנהגא תליא מילתא
- (2) וכולהו ג"כ ס"ל דביהודה שרי לעשות מלאכה עד חצות
- (3) ולא פליגי אלא בזמן התחלת איסור בגליל לעשות מלאכה לפני חצות
- (5) המשך דגמרא לפי הבנת מהרש"א
- (א) קשיא דר' אליעזר בן יעקב לר' יהודה
- (i) היכן מצינו יום שמקצתו מותר ומקצתו אסור
- (6) תוספות ד"ה ר' אליעזר כמבואר במהרש"א
- (א) הקדמה
- (i) קראי בעזרא (בספר של מהרש"א נדפס עם עזרא):
- (1) ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים
- (2) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה
- (ב) שאלה
- (i) פשוט מהני קראי אשר בדרך כלל מן עלות השחר ימא הוא
- (ii) ואכן אמאי לגבי עשיית מלאכה ב"ד בגליל אוסר ר' יהודה דיקא מן נץ החמה
- (ג) תשובה
- (i) סברא היא דמבוססת על הא דפועלים נכנסין למלאכה בנץ החמה
- (ד) קשיא לר' אליעזר בן יעקב
- (i) לענין אכילה בערב שבת וכו' חולקין היום ואסור רק מן המנחה ולמעלה
- (ii) ואמאי מקשה ר' אליעזר בן יעקב היכן מצינו וכו'
- (ה) תירוץ כמבואר במהרש"א
- (i) שאני התם דחולקין היום מסברא מעליא אשר אינה מענינו

(ו) קשיא

(i) ואמאי לא נייחא לי' לר' אליעזר בן יעקב סברא דר' יהודה לגבי עשיית מלאכה

(ז) תירוצ

(i) ר' אליעזר בן יעקב ס"ל דאינה סברא מעליא

דף ג.

תד"ה ת"ל ביום

[דף ג עמוד א] תוספות בד"ה ת"ל ביום כו' ואצטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה כו' עכ"ל דמהא דתכף לאכילה שריפה לא הוה ממעטינן לילה של אחריו דלא שמעינן מינה אלא בשכלה זמן אכילתו מתחיל זמן שריפתו כדמשמע מפירש"י וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) שלמים נאכלין לשני ימים ובלילה שביניהם

(ב) ונפקא לן מדרשא (דרשה א') אשר שלמים אסורין באכילה החל מלילה שלאחר הני שני ימים

(2) הקדמה ב'

(א) מן כלל אשר תיכף לאכילה שריפה ילפינן לכל הפחות דלא שורפין שלמים בדאכתי מותרין באכילה

(3) הקדמה ג'

(א) מן דרשה ב' נפקא לן דשלמים אינן נשרפין בלילה

(4) תוספות

(א) קשיא

(i) השתא דאיצטריך לן דרשה ב' למילף דאין שורפין שלמים בלילה דלכאורה משמעו לילה שלאחר יום שני

(ii) גם בלא דרשה א' הוינא יודעין דאסורין באכילה באותה לילה

(iii) דאלו הוי מותרין באכילה באותה לילה כבר הוינא יודעין מכלל דלעיל דלא הוי שורפין אותה אז

(ב) תירוץ

(i) בלא דרשה א' הוה אמינא דמותר לאכלה בליל ב'

(ii) והוה אמינא אשר דרשה ב' אתיא לאסור לשורפה בליל ג'

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) לכאורה הך דתיכף לאכילה שריפה מילף נמי דצריך לשורפה תיכף כשנאסרה באכילה

(ii) עכשיו

(1) כיון דכבר נאסרה באכילה ביום ג' לכאורה מוכרח אשר כבר נשרפה ביום ג'

(2) ואמאי הוי צריכין לדרשה ב' ללמד שלא לשורפה בליל ג'

(ב) תירוץ

(i) תיכף לאכילה שריפה

(1) משמעו דמותר לשורפה תיכף בזמן בו אסור לאוכלה

(2) ואין משמעו דחייב לשורפה אז

דף ג:

רש"י ד"ה וכל היכא וד"ה רכבת כתיב

[דף ג עמוד ב] בפירש"י בד"ה וכל היכא כו' והני דלעיל עיקם ללמדך שצריך לחזור אחר לשון נקי ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דלשון קצר עדיף אפי' מגונה מלשון ארוך ונקי אבל קשה לפי זה כיון דלשון קצר אפילו מגונה עדיף כל הני דעיקם ל"ל דלא ה"ל לעקם אלא חד קרא ללמדך היכא דכי הדדי נינהו לחזור אחר לשון נקי וע"כ נראה לפרש דלשון קצר ומגונה ולשון ארוך ונקי שוים הם וכיון דשוים הם ע"כ היכא דכי הדדי נינהו למדנו דעדיף לשון נקי והשתא ניחא כל הני קראי דטמא דקיצר בהם וכמה קראי איכא דעיקם והאריך בהם דשוים הם להאריך בלשון נקי או לקצר בלשון מגונה ולקמן בשמעתין גבי ח"א אין בוצרין בטהרה וח"א ומוסקין בטומאה דאמר מובטחני בזה שמורה הוראה כו' שכתב הר"ן בשם התו' שעל זה שאמר ומוסקים בטומאה שקיצר בלשונו אמר כן והוא פי' פירוש אחר וע"ש שהוא נראה דחוק ולפי דרכינו ששניהם שוים להאריך בל' נקי ולקצר בלשון גנאי יש לפרש שעל השני אמר כן שראה בו דבר חכמה כהיא דאמרינן מברכותיו של אדם ניכר שת"ח הוא שהראשון אפשר שלא נתכוין לדבר בלשון נקי אלא שכך נזדמן לו בפיו בלי כוונה אבל השני ששמע מן הראשון ושינה לומר בלשון קצר ודאי נתכוין לכך וכן להיפך לגירסת הרי"ף הראשון אפשר שלא נתכוין לומר בלשון קצר אבל השני ששמע מן הראשון ושינה לומר בלשון נקי ודאי דנתכוין לכך להשמיענו הך חדושא דיש לאדם לומר בלשון נקי וק"ל:

בד"ה רכבת כתיב ואף על גב דמצי למכתב נמי ישבת חסר כו' אפילו הוא מגונה כו' עכ"ל מפ"י מהרש"ל דאפילו בלשון מגונה יקצר אדם לשונו כו' עכ"ל ע"ש ולא ידענא מאי רבותיה וטפי ה"ל לאשמעינן דאפי' בלשון נקי גופא יקצר אדם וע"כ הנראה לקיים פשטיה ומאי דקשיא ליה למהרש"ל הא שמעינן ליה כבר מדכתיב טמא באוריית' י"ל דאשמעינן דאפי' בכה"ג דבדבורא ובמקרא לא הוה לשון קצר אלא בכתיבה ומסורת יקצר אדם לשונו והתוס' שכתבו דלא מצי למכתב ישבת דכל היכא דכתיב ישב בלא וא"ו אתי לדרשה כו' עכ"ל אין זה סותר פירש"י אלא דבהכי גלי דהכתיבה ומסורת יושב מלא וכיון דהכא ליכא שום דרשא בחסרון וי"ו דישבת ועוד יש לבעל המאור דרך אחרת בשמעתין וסוגיין דשמעתין ק"ק להולמו לפי דרכו ע"ש ודו"ק:

(1) גמרא

(א) כל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון נקי וכל היכא דנפישין מילי משתעי בלשון קצרה

(2) לשון רש"י

(א) והני קראי דלעיל [דכתיב בהו "אשר איננה טהורה" במקום "טמאה" וכו'] עיקם ללמדך שצריך לחזור אחר לשון נקי

(ב) ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך שישנה אדם לתלמידו בלשון קצר

(3) מהרש"א

- (א) לכאורה כיוון רש"י למימר אשר
- (i) קצר ומגונה עדיף מן ארוך ונקי
- (ii) ועיקם הכתוב לפעמים להשתמש בלשון ארוך ונקי ללמדך חשיבות של נקי ולכן היכא דכי הדדי נינהו עדיף נקי ממגונה
- (ב) קשיא
- (i) כיון דעדיף קצר ומגונה לא הוה הכתוב לעקם אלא פעם אחת להודיענו דבאופן דכי הדדי נינהו עדיף לשון נקי
- (ג) תירוץ
- (i) מוכרח
- (1) דרש"י כיוון למימר דקצר ומגונה שוה לארוך ונקי
- (2) ולכן מובן דיכולה תורה להשתמש בארוך ונקי יותר מפעם אחת
- (4) הקדמה להמשך מהרש"א
- (א) גמרא
- (i) הני תרי תלמידי דהוו יתבי קמל' דהלל
- (ii) חד אמר אין מוסקין בטרה (ארוך ונקי)
- (iii) וחד אמר מוסקין בטומאה (קצר ומגונה)
- (iv) אמר מובטחני בזה שמורה הוראה בישראל
- (ב) תוספות ור"ן
- (i) הקדמה
- (1) תוספות ור"ן אזלי בשיטת הוא אמינא דמהרש"א בשיטת רש"י דעדיף קצר ומגונה
- (ii) ומקשין
- (1) אמאי שבחוהו הלל לתלמיד ראשון
- (2) הרי תלמיד שני השתמש בלשון קצר ומגונה
- (iii) תירוץ של תוספות
- (1) אכן שיבח הלל לתלמיד שני
- (iv) ר"ן תירוץ אחרת ודחוק בעיני מהרש"א
- (5) המשך מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) לשיטת מסקנא דמהרש"א בשיטת רש"י דשוים הם
- (ii) תיקשי ביותר דלא הוה לי' הלל להעדיף שום תלמיד ביחס לחבירו
- (ב) תירוץ
- (i) אכן שיבח לתלמיד שני כשיטת תוספות
- (ii) והיינו טעמא

- (1) דיכול להיות אשר תלמיד ראשון לא נתכוין ללשון ארוך ונקי אלא שכך נזדמן לו
(2) משא"כ תלמיד שני ששינה לומר בלשון קצר ודאי נתכוין להוכיח דשון הן

ג) שים לב

i) אשר תשובה זו יש לה מקום אף לשיטת רי"ף

- (1) דמהפך לגרסא דגמרא ככה: חד אמר אין מוסקין בטהרה וחד אמר מוסקין בטומאה
(2) ומפרש דשיבחה הלל לתלמיד שני כבשיטת תוספות

ii) ודהיינו טעמא

- (1) דיכול להיות אשר תלמיד ראשון לא נתכוין ללשון קצר ומגונה אלא שכך נזדמן לו
(2) משא"כ תלמיד שני ששינה לומר בלשון ארוך ונקי' ודאי נתכוין להוכיח דשון הן

6) המשך דגמרא

א) קשיא

- i) וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד
ii) והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו וקאמר רוכבת

ב) תירוץ

i) רכבת כתיב חסר וקצרה היא ביחס ליושבת

7) רש"י

א) קשיא

i) הרי מצי נמי למיכתב ישבת חסר

ב) תירוץ

- i) כל חסירות שבתורה לדרוש הן באין
ii) ואכן כאן [דכתיב רכבת] לימדך שתתפוס לשון קצרה אף שהיא מגונה

8) מהרש"ל (כמבואר במהרש"א)

א) הקדמה

- i) להבנת מהרש"ל אזיל רש"י בשיטת הוה אמינא דמהרש"א אשר מלימודים דלעיל כבר גמרנו
דקצר ומגונה עדיף

ב) קשיא לרש"י

- i) השתא דכבר גמרנו מלימודים דלעיל אשר קצר ומגונה עדיף מארוך ונקי
ii) תיקשי הא דהוצרך למיכתב רכבת חסר

ג) תירוץ

i) רש"י ר"ל אשר מהא דכתיב רכבת חסר ילפינן

- (1) דאם יש לך שתי לשונות מגונות
(2) שתתפוס אותו לשון מגונה שהיא קצרה

9) מהרש"א

(א) קשיא לתירוץ מהרש"ל

(i) פשיטא דיש לתפוס לשון מגונה הקצרה

(ii) ועל כל פנים ביותר הוה לה לקרא למילף דביש ב' לשונות נקיות לתפוס הקצרה

(ב) תירוץ

(i) אף אם נאמר דכבר מילפותות דלעיל גמרינן דעדיף קצר ומגונה

(ii) אכתי צריכין לרכבת חסר למילף דעדיף קצר ומגונה אף באופן דאינה קצרה אלא בכתיב ולא בקרי

(10) תוספות ד"ה רכבת כתיב

(א) "לא מצי למיכתב ישבת דכל היכא דכתב ישב בלא ו"ו אתא לדרשה כדדרשינן

(i) ולוט ישב בשער העיר

(ii) אותו היום מינוהו שופט"

(11) מהרש"א

(א) שאלה

(i) האם פליגי תוספות ארש"י וקאמרי דדיקא מלה "ישב" לית' חסר אלא לדרשה

(ב) תשובה

(i) לא

(ii) לא רצו להוכיח אלא דבאופן רגיל אתיא מלה "ישב" בכתיב מלא

(iii) ודלכן מובן אשר אף במלה "ישב" לא משתמש קרא בחסר אלא לדרשה

רש"י ד"ה רכבת כתיב

עיין בד"ה וכל היכא

תד"ה שמץ פסול

תוס' בד"ה שמץ פסול פר"ח דבר ע"ג כדכתיב לשמצה כו' עכ"ל וכיון דפסול ביה לכהונה דהיינו לעבודה פריך שפיר והתניא אין בודקין כו' דכמו שאין בודקין אם הוא חלל דא"כ לא היו מניחין אותו לשמש ה"נ אין בודקין בו על דבר ע"ג דא"כ לא היה משמש וק"ל:

(1) גמרא

(א) בדקו אחר כהן ומצאו בו שמץ פסול

(ב) קשיא

(i) והא תנן אין בודקין מן המזבח ולמעלה

(2) רש"י

(א) שמץ פסול משמעו חללות דפוסל לכהונה

(3) תוספות

(א) רבינו חננאל

(i) שמץ פסול משמעו דבר עבודה זרה

(ii) דדבר עבודה זרה פוסל לכהונה כמו חללות

(4) מהרש"א

(א) תוספות אתו לבאר טעמא להא דמקשין דאין בודקין מן המזבח למעלה לר"ח כמו לרש"י

(ב) דלכאורה

(i) לפי פירוש רש"י דשמץ משמעו חללות

(1) מובן מאי דמקשי דאין בודקין מן המזבח ולמעלה

(2) דמוכרח דכבר בדקו בייחוסו קודם שעלה למזבח

(3) משום דכהן חלל אינו ראוי לעבודה

(ii) אבל לפירוש ר"ח אמאי מובטחים דכבר בדקו דבר עבודת כוכבים קודם שעלה

(ג) ומבארין

(i) דאכן בודקין על דבר עבודה זרה קודם שעולה

(i) משום דמדבר עבודה זרה נמי אינו ראוי לעבודה

גמרא מי קא ספו לך מן האליה

גמ' מי קא ספו לך מן האליה כו' מפ' מהרש"ל דר"י ב"ב דחה אותו כו' כי בודאי הכירוך כו' ולא אסרה תורה לבן ערל ונכר אלא מן המובחר שבו כו' עכ"ל ע"ש ואני מוסיף על דבריו שראה ר"י ב"ב בנכרי שהוא מפרש לה הכי דלא אסור אלא מן המובחר שבו דאל"כ לא ה"ל למימר דאכילנא משופרי שופרא אלא סתם דאכילנא מיניה ודו"ק:

(1) גמרא

- (א) ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים
- (ב) אמר כתיב וכו' ואנא הא קאכילנא משופרי שופרא
- (ג) אמר לי' ר' יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאלי' כי סלקת אמר להו מאלי' ספו לי

(2) מהרש"ל

- (א) לכאורה אמר לו ר' יהודה בן בתירא
 - (i) מאחר דאינם מכירים אותך דארמאה את
 - (ii) תגיד להם לספות לך מן האלי' שהוא מובחר שבו
- (ב) וכוונתו האמיתית היתה
 - (i) להזהיר לכהנים דהאי ארמאה לאו ישראל הוא
 - (ii) דהרי אלי' של כבש לגבוה קא סלקי
- (ג) קשיא
 - (i) לא יתכן אשר יחשוב האי ארמאה דר' יהודה בן בתירא ייעץ אותו לרמות לכהנים
 - (ii) ובוודאי יכיר ארמאה כוונתו האמיתית דר' יהודה בן בתירא
- (ד) תירוץ
 - (i) כך אמר לו ר' יהודה בן בתירא
 - (1) בקושטא הכירו בך דארמאה את
 - (2) ואכן לא נתנו לך מן שופרי שופרא דדוקא אלי' חשיב מובחר שבו ואסורה לבן נכר
 - (3) והא ראי' דאי אמרת להו לספות לך מן האלי' יסרבו
 - (ii) וכוונתו היתה
 - (1) דהאי ארמאה יאמין לו דדיקא מובחר שבו אסור לבן נכר
 - (2) וארמאה כדי להוכיח אשר כהנים לא הכירו בו יאמר להם לספות לו מן האלי'

(3) מהרש"א מוסיף

- (א) ר' יהודה בן בתירא הכיר בארמאה דסבר דלא אסור אלא מן המובחר שבו
- (ב) דהרי התגאה ארמאה למימר "ואנא אכילנא משופרי שופרא"

דף ד.

תד"ה וכי תימא ותד"ה שנאמר וישכם

[דף ד עמוד א] שם וכ"ת זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל וגו' הרי"ף וכ"ת זריזין מקדימין כדכתיב וביום כו' נבדוק מצפרא אמר רב נחמן כו' עכ"ל לפי אותה גירסא של הרי"ף לא יליף הכא מאברהם אלא הזריזות כדיליף לה לענין מילה והא דסגי ליה הכא מצפרא מסברא אמר כן וכ"כ הר"ן לגירסת הרי"ף ואין מקום לקושיית התוספות דשפיר מצי לאתויי הכא מקרא דסדום שהוא מוקדם ודו"ק:

בד"ה שנאמר וישכם וגו' והתם מוכח מוישכם וגו' דכתיב גבי סדום דלא היה מצוה כו' עכ"ל דליכא למימר דלא השכים יותר משום דלאו מצוה היה לו כמו בעקידה דלא השכים יותר (משום דלאו) [דפוס ראשון: בלאו] טעמא דמצוה אף על גב דלא היה יחידי דא"כ מאי אשמעי' קרא דוישכם דסדום אלא ע"כ אשמעינן דבסדום דמאליו הלך ודאי היה אברהם השכים יותר אי לאו דהיה יחידי משא"כ בעקידה דאי לא היה מצווה על כך לא היה הולך כלל ולכך לא השכים יותר ממה שהיה מצווה דזריזים לא הוה רק מצפרא וק"ל:

(1) משנה

(א) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ

(2) ב' גרסאות בגמרא

לפי גרסא דרי"ף	לפי גרסא דידן
נבדוק בשית	נבדוק בשית
וכי תימא זריזין מקדימין כדכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוות שנאמר וישכם אברהם בבוקר	וכי תימא זריזין מקדימין למצוות
תיקשי דמסברא מוכן כי לזריזות סגי למיבדק מצפרא	תיקשי דנבדוק מצפרא דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוות שנאמר וישכם אברהם בבוקר

(3) תוספות כמבואר במהרש"א ד"ה וכי תימא

(א) הקדמה א'

(i) לגרסא דידן

(1) מן מילה ומן וישכם אברהם בבוקר מפקינן דזריזין מקדימין למצות

(2) ומן וישכם אברהם בבוקר מפקינן עוד דזריזות מצפרא סגי

(ii) לגרסא דרי"ף

(1) מפקינן מן וישכם אברהם בבוקר ומן מילה דזריזין מקדימין למצוות

(2) ומקשינן מסברא דסגי מצפרא

(ב) הקדמה ב'

(i) כתיב וישכם אברהם בבקר ב' פעמים

- (1) חד לענין סדום כשהשכים אברהם והלך יחידי שלא לדבר מצוה
- (2) וחד בעקידת יצחק כשהשכים אברהם למצות עקידה שלא יחידי
- (ii) ולכאורה סוגיא דידן אקרא דסדום קאי דכתיב מקודם לקרא דעקידת יצחק
- (ג) קשיא לגרסא דידן כמבואר במהרש"א ד"ה וכי תימא
- (i) מן וישכם דסדום מפקינן במסכת חולין דתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה
- (ii) השתא
- (1) דין זה אין לו מקום אלא למי שחושש לניזוקין מחמת שיוצא יחידי ולא לדבר מצוה
- (2) דלמי שהולך לדבר מצוה לית לחוש לניזוקין משום דשליחי מצוה אינן ניזוקין
- (iii) ונמצא דיכול להיות אשר מי שיוצא לדבר מצוה או שאינו יוצא יחידי אכן זריז מאורתא
- (4) מהרש"א ד"ה וכי תימא
- (א) שים לב
- (i) דלגרסת רי"ף לא קשה מידי
- (ii) דהרי קבענו דלגרסא זו לא סמכינן על וישכם ללמד אשר זריזות מצפרא מספיק
- (5) המשך תוספות
- (א) תירוץ
- (i) גמרא דידן אכן על וישכם דעקידה קא סמיך לענין אברהם שיצא לדבר מצוה בצוותא
- (6) מהרש"א ד"ה שנאמר וישכם
- (א) קשיא לגמרא דחולין
- (i) דלמא בקושטא יוצא תלמיד חכם יחידי בלילה היכא דרוצה ללכת מאורתא
- (ii) והיינו טעמא דבסדום לא יצא מאורתא משום דלא רצה ללכת מאורתא
- (iii) והא ראי'
- (1) דהגם דמצוה לזרוז לצפרא במקום מצוה מ"מ ליכא מצוה לזרוז ביותר מאורתא
- (2) ומובן דלכן לא יצא אברהם לעקדה מאורתא משום דלא רצה ללכת מאורתא
- (ב) תירוץ
- (i) אם כן תיקשי מאי אשמועינן קרא דוישכם דסדום
- (ii) אלא על כרחך
- (1) נהי
- (א) דבעקדה דיצא בו משום מצוה לא רצה אברהם ללכת לפני זמן חיוב זירוז מצוה דידי'
- (2) אבל
- (א) בהך דסדום כיון דהלך אברהם מעצמו ומרצונו שלא למצוה ובלא חיוב כלל
- (ב) מובן דהי' הולך מאורתא אי לאו דינא דתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה

תד"ה אבא קיים

תוס' בד"ה אבא קיים א"ל כו' ולכך פירש הגמרא דרב בר אחוה ובר אחתיה כו' עכ"ל ודאי לפירש"י נמי ניחא שהוצרך התלמוד לפרש דהוה בר אחוה ובר אחתיה דמש"ה שאל עליהן דהיינו על אביו ואמו של רב שהיו אחיו ואחותו אלא לגירסת ר"ח ולפירושו לא הוה אצטריך ליה לפרש דהוה בר אחוה כו' אלא ששאל על אביו של רבי חייא והוא השיב לו על אביו של רב דלשתמע מיניה אבל אביו של ר' חייא מת אבל לגי' הספרים שהיא גירסת רש"י וכפירושם שכתבו כאן ניחא שהוצרך להשיב אימא קיים שלא יטעה לומר שהשיבו על מה ששאלו דקרו אינשי לאבי אבא אבא וכן בהיפך לכך הוצרך התלמוד לומר דהוה בר אחוה ובר אחתיה ודו"ק:

(1) גמרא

(א) רב בר אחוה דר' חייא ובר אחתי'

(ב) עיין בטבלא לתשובות רב לשאלות דר' חייא

רב השיב	ר' חייא שאל	רב השיב לר' חייא	ר' חייא שאל לרב	בקושטא מי הי' קיים	
עוד לא השיבותיך אם אייבו קיים [ובזה הבין ר' חייא אשר אייבו גם כן מת]	אימא קיימת?	אמאי לא שאלת אם אימא (אם של רב ואחות ר' חייא) קיימת [ובזה הבין ר' חייא אשר אייבו מת]	אייבו (אבי רב ואחי ר' חייא) קיים?	כבר מתו כולו	רש"י
		אימא קיימת! [לא רצה להשיב אשר אבא (אייבו) קיים שמא יטעה ר' חייא אשר ר' אחא אביו קיים ואשר רב קרא לאבי אבא שלו (ר' אחא) "אבא"]	אבא (ר' אחא אבי ר' חייא) קיים?	ר' אחא אבי ר' חייא ואמו כבר מתו אבל אייבו (אבי רב ואחי ר' חייא) ואימא (אם רב ואחות ר' חייא) קיימו	אית ספרים
אימא (אם רב ואחות ר' חייא) קיימת! ולא חשש רב שמא יטעה ר' חייא אשר אמו של ר' חייא קיימת	אימא (אם של ר' חייא) קיימת?	אבא (אייבו) קיים! ולא חשש רב שמא יטעה ר' חייא אשר ר' אחא אבי ר' חייא קיים	אבא (ר' אחא אבי ר' חייא) קיים?	ר' אחא אבי ר' חייא ואמו כבר מתו אבל אייבו ואימא קיימו	רבנו חננאל

(2) תוספות

(א) קשיא (עיין במהרש"א להלן)

- (i) לשיטת אית ספרים בטבלא מובן הא דאיצטריך גמרא לאודועי יחסי רב לרב חייא
- (ii) דהיינו כדי לפרש למה חש רב
- (1) דאלו ישיב לר' חייא אשר "אבא" קיים (בכיוון לאייבו אבי רב ואחי ר' חייא)
- (2) יטעה ר' חייא ויחשוב
- (א) אשר ר' אחא קיים

- (ב) ואשר רב קרא לר' אחא "אבא" משום דקרו אינשי לאבי אבא אבא
- (iii) אבל לשיטת רש"י בטבלא תיקשי למאי נפקא מינה יחסי משפחה של רב ורב חייא
- (3) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) הרי אף לרש"י צריכין לדעת יחס משפחה
- (1) כדי לנמק
- (א) אשר שאלו ר' חייא לרב אודות אייבו מחמת שאייבו הי' אחי' ר' חייא
- (ב) ואשר שאלו ר' חייא לרב אודות אימא מחמת שאימא היתה אחות ר' חייא
- (ב) תירוצ
- (i) דיקא לשיטת רבינו חננאל בטבלא הקשו תוספות אשר יחסי משפחה אינן מן הענין
- (ii) דלשיטתו
- (1) לכל שאלה ששאל ר' חייא השיב רב בשלום איש אחר או אשה אחרת שלא שאלו ר' חייא עליהן
- (2) ולא מעלה ולא מוריד אלו אותן אחרים קרובים הם לר' חייא
- (4) המשך מהרש"א
- (א) אגב אורחא תדע אשר "אית ספרים" דתוספות היינו "יש אומרים" דרש"י בתוספת ביאור

תד"ה שנאמר

בד"ה שנאמר וישכם וגו' והתם מוכח מוישכם וגו' דכתיב גבי סדום דלא היה מצוה כו' עכ"ל דליכא למימר דלא השכים יותר משום דלאו מצוה היה לו כמו בעקידה דלא השכים יותר משום דלאו טעמא דמצוה אף על גב דלא היה יחידי דא"כ מאי אשמעי' קרא דוישכם דסדום אלא ע"כ אשמעינן דבסדום דמאליו הלך ודאי היה אברהם השכים יותר אי לאו דהיה יחידי משא"כ בעקידה דאי לא היה מצווה על כך לא היה הולך כלל ולכך לא השכים יותר ממה שהיה מצווה דזריזים לא הוה רק מצפרא וק"ל:

עיין לעיל בתד"ה וכי תימא

תד"ה אם משמסר

בד"ה אם משמסר כו' דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי כו' עכ"ל אפשר דהוצרכו לומר דאיירי בלא החזיק דבהחזיק לא אצטריך למתני ואם משמסר לו כו' דמלתא דפשיטא הוא אבל הר"ן לא פי' כן אלא דאיירי בהחזיק ע"ש וק"ל:

(1) גמרא

(א) המשכיר בית לחבירו

(ב) אם משמסר לו מפתחות חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) הקדמה א'

(i) על השוכר לבדוק לחמץ אם עשה קנין דמועיל

(ב) הקדמה ב'

(i) מסירת מפתחות אינו קנין דמועיל

(ג) וקמ"ל

(i) דאף היכא שלא החזיק כלומר דלא עשה השוכר שום קנין דמועיל

(ii) לאחר מסירת מפתחות לשוכר עליו לבדוק מחמת שיש לו כניסה לבית

(ד) בקיצור

(i) על השוכר לבדוק אלו עשה קנין דמועיל או כשקיבל מפתחות

(3) מהרש"א

(א) שיטת ר"ן

(i) מסירת מפתחות אינו קנין דמועיל ואף על פי כן במסירת מפתחות חל עליו חובת בדיקה

(ii) אבל בלא מסירת מפתחות לא חל עליו חובת בדיקה אפילו היכא דעשה קנין דמועיל

דף ד:

גמרא והכא במאי עסקינן דמוחזק לן

[דף ד עמוד ב] גמרא והב"ע דמוחזק לן דלא בדוק וקאמרי הני בדקיני' כו' הימנוהו רבנן בדרבנן ולעיל דפריך אטו אמירה דהני מידי מששא אית בהו לא בעי למימר דהימנוהו רבנן בדרבנן דא"כ תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק כדקאמר אלא משום אמירה דהני הא לא אמרי לא אבל השתא דמוקמינן לה דאיירי דמוחזק לן דלא בדוק ולא תפשוט מיניה כלום דאימא דלכך בעי אמירה דהני משום דמוחזק לן דלא בדוק וק"ל:

(1) גמרא

(א) איבעיא להו

(i) המשכיר בית סתם לחבירו בארבעה עשר

(ii) חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק

(2) ברייתא

(א) הכל נאמנין על ביעור חמץ אפילו נשים עבדים וקטנים

(ב) ולא איכפת לן הא דאינן עדים כשרים

(3) גמרא

(א) בתחלה שקלי וטרי אלו מוכיח מברייתא אשר סתם בית חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק

(ב) וקשיא להו

(i) אלו סתם בית אין חזקתו בדוק

(1) אמירה דהני אשר בעל הבית אכן בדק מאי אהני

(2) דהרי אינן עדים כשרים

(ii) ואלו סתם בית חזקתו בדוק אמאי איצטריך אמירה דהני

(ג) ולבסוף מסקי

(i) דעל כל פנים לית למיפשט כלום מהך ברייתא

(ii) דיכול להיות דמדובר

(1) שלא בסתם בית

(2) אלא בבית דמוחזק לן דבעל הבית לא בדקו וקאמרי הני דהן עצמן בדקו לבית

(3) ונאמנין משום

(א) דמדובר בבעה"ב שכבר ביטל חמצו

(ב) ולכן חיוב בדיקה אינה אלא מדרבנן

(ג) והימנוהו רבנן בדרבנן

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא מוקי לברייתא

(1) בסתם בית ואשר דין סתם בית היינו דאין חזקתו בדוק

(2) ושאני הכי דבעל הבית כבר ביטל לחמץ וקאמרי הני דבקושטא בדקו בעל הבית

(3) והימנוהו רבנן בדרבנן

(ב) תירוץ

(i) אין הכי נמי דמצינו לאוקמא לברייתא ככה

(ii) ברם

(1) גמרא רצונה לומר דמיהת לית למיפשט אשר סתם בית אין חזקתו בדוק ודשאני הכי

דקאמרי הני

(2) דיכול להיות אשר סתם בית חזקתו בדוק ושאני הכי דמדובר בבית דמוחזק לן שאינו בדוק

וכו'

תד"ה המשכיר בית

תוס' בד"ה המשכיר בית כו' נראה לרשב"א דבי"ג איירי כו' עכ"ל והר"ן לא כ"כ ע"ש
וק"ל:

תד"ה וכתוב אך ביום הראשון תשבת

בד"ה וכתוב אך ביום כו' דהא תשבתו הבערה היא ולא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורא כו' עכ"ל זו הקושיא אינה רק לפי שיטתו דפר"ת לקמן לגבי הא דאר"י אימתי שלא בשעת ביעורו כו' אבל רש"י פי' לקמן אימתי הוא בשריפה בשלא בשעת ביעורו היינו בתחלת שש כו' אבל בשעת ביעורו בז' השבתתו בכל דבר וא"כ שפיר קאמר אך ביום הראשון תשבתו דהיינו הבערה מכלל דמקצתו שרי דבשעת היתר דינו בשריפה ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) קראי

(i) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם

(ii) אך ביום הראשון תשבתו

(2) הקדמה ב'

(א) משנה דף כא. וגמרא דף יב:

(i) לר' יהודה

(1) אין ביעור חמץ אלא שריפה שלא בשעת ביעורו

(2) אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר

(3) הקדמה ג'

(א) לרש"י

(i) שלא בשעת ביעורו משמע לפני שאסור להשהות חמץ

(ii) נמצא דלר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה דיקא לפני שאסור להשהות חמץ

(ב) לרבינו תם

(i) שלא בשעת ביעורו היינו לאחר שאסור להשהות חמץ

(ii) נמצא דלר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה דיקא לאחר שאסור להשהות חמץ

(4) הקדמה ד'

(א) בין לרש"י בין לרבינו תם נוקטין אשר "תשבתו" דקרא של "אך ביום הראשון תשבתו" מדובר בהבערה של שריפה

(ב) נמצא

(i) דלרש"י משתעי קרא לפני שאסור להשהות חמץ דהיינו לפני זמן איסורו

(ii) ולרבינו תם משתעי קרא לאחר שאסור להשהות חמץ דהיינו לאחר זמן איסורו

(5) גמרא

(א) שאלה

(i) פשיטא דאסור להשהות חמץ לכל הפחות מחמשה עשר בניסן

(ii) אבל מנלן דכבר אסור להשהות חמץ בסוף שש בארבעה עשר

- (ב) תשובת אב"י כמבואר ברש"י
- (i) קבענו אשר "אך ביום הראשון תשביתו" משתעי לפני זמן איסורו ולכן ליכא לאוקמי' בתוך שבעת הימים
- (ii) ולכן מוכרח
- (1) דהאי הראשון משמעו ראשון קודם לכל שבעה דהיינו בארבעה עשר
- (6) תוספות
- (א) קשיא
- (i) "לא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורו"
- (7) מהרש"א
- (א) תוספות מכוון להקשות אשר ביאור רש"י לא הולמת לר"ת
- (ב) דהרי לרבינו תם קבענו אשר "אך ביום הראשון תשביתו" משתעי לאחר זמן איסורו ולכן איכא לאוקמי' בתוך שבעת הימים

תד"ה ואימא לרבנות ורש"י ד"ה אך חלק

בד"ה ואימא לרבנות כו' ה"מ לשנויי ביום כתיב כו' עכ"ל עי' תי' לזה במהרש"ל ומה שכתבו עוד וכי משני דאתקש כו' לא צריך לקרא דמייתי שבעת ימים שאור וגו' עכ"ל י"ל דקושטא הוא למסקנא להיקשא נקט האי קרא דהאי קרא איהו גופיה הוא הקישא דלקמן ודו"ק:

בפירש"י בד"ה אך חלק כו' דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות כו' עכ"ל ק"ק לפירושו דאי לית ליה לר' יוסי דרשה דביום למעט לילה אכתי קשה ואימא ליל י"ד כדפריך לעיל ואי אית ליה דביום ממעט לילה א"כ אימעט נמי בין השמשות דיום הראשון ולא אצטריך אך אלא דלא נימא מצפרא כדאמרינן לעיל ויש ליישב ודו"ק:

(1) גמרא

(א) כתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם

(ב) שאלה

(i) מנין לרבנות דאסור להשהות חמץ לכל המאוחר לאחר התחלת ליל ט"ו

(ג) תשובה

(i) איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ דכתיב שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה

(ii) ואיתקש אכילת חמץ לאכילת מצה דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות

(iii) וכתיב ביה במצה בערב תאכלו מצת

(ד) שאלה

(i) מנלן אשר דין השבתת שאור חל מקודם לכן בסוף שש שעות בי"ד

(2) תשובת אביי כמבואר ברש"י

(א) "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" קא מילף דצריך שיהא מושבת ז' ימים

(ב) ולכן מוכרח אשר "אך ביום הראשון תשביתו" מדובר בי"ד

(3) המשך דגמרא

(א) קשיא א' לאביי

(i) "ואימא לרבנות ליל ט"ו לביעור"

(ii) כלומר ואימא אשר אך ביום הראשון לא בא אלא לרבנות אשר איצטריך שיהא מושבת לפני סוף ליל ט"ו

(ב) תירוץ לקשיא א'

(i) ההוא לא איצטריך לי' דהא מהיקישא דלעיל כבר קבענו דאיצטריך שיהא מושבת מהתחלת ליל ט"ו

(ג) קשיא ב' לאביי

(i) ואימא לרבנות ליל י"ד לביעור כלומר דאיצטריך שיהא מושבת לפני סוף ליל י"ד

- ד) תירוץ
- (i) "ביום" כתיב למילף דהשבתה ביום סגי
- ה) קשיא
- (i) ואימא דאיצטריך להשבית בצפרא די"ד
- ו) תירוץ
- (i) אך חלק
- 4) תוספות
- (א) קשיא א' לאביי
- (i) כשהקשו בגמרא בקושיא א' לאביי "ואימא לרבות ליל ט"ו לביעור"
- (ii) אמאי לא השיבו "ביום כתיב"
- (iii) כעין שהשיבו לאח"כ על קושיא ב' לאביי "ואימא לרבות ליל י"ד לביעור"
- 5) מהרש"ל
- (א) תירוץ
- (i) בקושיא א' דגמרא כשמקשין לאביי "ואימא לרבות ליל ט"ו לביעור"
- (1) גם בלאו קרא דאך ביום הראשון תשביתו כבר נודע לן אשר לכל הפחות ביום ט"ו (כלומר מצפרא ואילך) איצטריך שיהא חמץ מושבת
- (2) ולכן להשיב אשר ביום כתיב למילף דהשבתה ביום סגי
- (ii) משא"כ בקושיא ב' דגמרא כשמקשין לאביי ואימא לרבות ליל י"ד לביעור
- (1) אי לאו ריבוי דביום הראשון לא נודע לנו איסורו אף מצפרא ואילך
- (2) ולכן
- (א) כשמקשין דלמא אתא לרבות אף ליל י"ד
- (ב) שפיר משיבין אשר ביום כתיב למילף דהשבתה ביום סגי
- 6) תשובה דר' יוסי
- (א) "אך" חלק מילף דמותר להשהות חמץ לחלק מן היום דאיקרי "ראשון"
- (i) עכשיו
- (1) יום זה לא יתכן דמשמעו ט"ו דהרי כבר קבענו מהיקש דאיצטריך שיהא חמץ מושבת בהכנסת ט"ו
- (2) ולכן מוכרח אשר אותו "יום ראשון" משמעו י"ד
- 7) רש"י
- (א) קשיא
- (i) אף בלי "אך" מוכרח אשר יום ראשון לא יתכן דמשמעו ט"ו
- (ii) דהרי מהיקשא כבר קבענו דאיצטריך שיהא מושבת בהכנסת ט"ו
- (ב) תירוץ

- (i) אי מהיקי שא יכולין היינו למימר
 (1) דמותר להשהות עד בין השמשות שבין י"ד לט"ו
 (2) באשר שהיי' לתוך בין השמשות לא חשיב כשהיי' לתוך ליל ט"ו
- (ii) לכן אתא "אך" למילף דשרי לשהות לתוך יום זה שנקרא ראשון ולכן מוכרח דמשמעו י"ד
 (8) מהרש"א
 (א) קשיא
 (i) ממה נפשך
 (1) אלו ר' יוסי פליג על שיטת אביי ולית לי' אשר מן "ביום" מוכח דסגי להשבית חמץ ביום י"ד
 (א) אז אף השתא דכתיב "אך" אכתי מצינן למימר אשר משמעו דקרא היינו דחייב להשבית לפני סוף ליל י"ד
 (2) ואלו ר' יוסי אית לי' כשיטת אביי אשר מן "ביום" מוכח אשר סוף זמן השבתו ביום הוא
 (א) תיקשי
 (i) דהרי אי אמרת דמצי להשבית בבין השמשות הרי סוף זמן השבתו אינו ביום
 (ב) ונמצא
 (i) שלא כרש"י
 (ii) אשר לר' אסי כמו לאביי לא איצטריך "אך" אלא למילף דלא צריך להשבית מצפרא
- (9) תוספות
 (א) קבענו לשיטת רש"י
 (i) אשר ר' יוסי קא סמיך על היקישא דלעיל למילף אשר איסורו של חמץ מושך ז' ימים שלמים
 (ii) ואשר אף אביי איצטריך להיקש זה לנמק הא דלא צריכין "אך ביום הראשון" למילף דאיצטריך שיהא חמץ מושבת לפני סוף ליל ט"ו
 (ב) קשיא
 (i) אמאי איצטריך אביי לקרא דשבעת ימים כל עיקר
 (10) מהרש"א ד"ה ואימא לרבנות
 (א) תירוץ
 (i) היקישא דסמיך אביי עליו באותו קרא דשבעת ימים נאמר

דף ה.

גמ' רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ כו' תד"ה למעוטי חולו של מועד ותד"ה כדתני דבי ר' ישמעאל

[דף ה עמוד א] גמרא רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט כו' ורש"י בפי' החומש הרכיב את שני המאמרים וז"ל בפרשה בא אך ביום הראשון וגו' מעי"ט וקרוא ראשון שהוא לפני הז' ומצינו מוקדם שנקרא ראשון שנאמר הראשון אדם וגו' או אינו אלא ראשון של ז' תלמוד לומר לא תשחט על וגו' כו' עכ"ל ע"ש וצ"ל לפי דר"נ בר יצחק נמי אית ליה דרשה דרבא לא תשחט וגו' ואי לא קרא דלא תשחט וגו' לא הוה מפקינן מלת הראשון ממשמעותיה דכל אינך הראשון דכתיבי במקרא קודש ובלולב אלא דבא רב נחמן בר יצחק לומר לפי הדרשה דלא תשחט הוה לשון הראשון משמעותי' כמו הראשון אדם וגו' אבל א"כ הוא קשה מאי פריך תלמודא מכל הני הראשון דלית בהו הוכחה לאפוקי אותן ממשמען כי הכא בהראשון תשביתו וי"ל שהוא מפרש דרבא אתי לשנויי הא דר"נ ב"י דכל הני הראשון ודאי ממש הן אלא גבי הראשון תשביתו דמפיק ליה ממשמעה לפרשו מעיקרא כמו הראשון אדם וגו' היינו דמוכחי קראי מדכתיב לא תשחט וגו' וק"ל:

תוס' בד"ה למעוטי חולש"מ אתרווייהו קאי דלולב אינו ניטל במדינה אלא יום אחד עכ"ל וכדמשני סד"א וי"ו מוסיף על ענין ראשון נמי אתרווייהו קאי דבלולב נמי כתיב בסיפא דקרא ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו' וק"ל:

בד"ה כדתני דבי ר"י אף על גב דכתיבי טובא כו' דמסתברא דמהני דכתיבי במקרא קודש כו' עכ"ל ר"ל הני ג' דכתיבי בפ' מקרא קודש בפרשת אמור שמתחיל בה אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וגו' והיינו שביתת רגל דפסח ושביתת רגל דסוכות ונטיילת לולב דכתיבי בהך פרשתא ואייתי להו בשמעתין ובהכי ניחא דלא פריך בשמעתין בשביתת רגל דפסח מקרא דלקמיה דכתיב בפ' בא דכתיב ביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי וגו' ומייתי קרא דבתריה בפ' אמור ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם משום דההוא אתי למסקנא להך דרשה דג' ראשון דכתיבי בפ' מקרא קדש וההוא קרא דפרשת בא לא חשיב כיון דכתיב בהך מצוה דשביתת רגל דפסח ועוד יש לישב דניחא ליה לאתויי קרא דפ' אמור דליכא התם לשנויי וי"ו מוסיף על כו' מה שאין כן בהאי קרא דפ' בא בשביתת רגל דפסח דמייתי איכא וי"ו מוסיף כו' מיהו ק"ק בשביתת רגל דסוכות דמייתי ביום הראשון שבתון וגו' אמאי לא מייתי קרא דלקמי' בהך פרשתא גופיה ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת וגו' והתם נמי ליכא לשנויי וי"ו מוסיף כו' ודו"ק:

(1) גמרא

(א) שאלה

(i) מנלן דחמץ אסור מדאורייתא משש שעות ולמעלה

(ב) תשובת רב נחמן בר יצחק

(i) "ראשון בקרא" אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים"

- (1) אין לו משמעותו הרגיל של "הקודם"
- (2) אלא "ראשון" דמעיקרא משמע כדאמר קרא הראשון אדם תולד
- ג) קשיא
- (i) אלא מעתה ולקחתם לכם ביום הראשון דכתיב לענין לולב בפרשת אמור
- (ii) הכא נמי דראשון מעיקרא משמע
- ד) תירוץ
- (i) שאני לולב דכתיב ושמחתם שם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים
- (ii) מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג
- ה) קשיא
- (i) גבי חמץ נמי כתיב אך ביום הראשון תשביתו **שבעת** ימים מצות תאכלו
- ו) תירוץ
- (i) אם כן נכתוב קרא ראשון
- (ii) הראשון למה לי
- (iii) ש"מ כדאמרן דמעיקרא משמע
- ז) קשיא
- (i) בלולב נמי כתיב הראשון
- 2) תוספות
- א) תירוץ לקושיא דגמרא
- (i) מקשין להלן כעין זה לקרא דשביתת סוכה בפרשת אמור דגם שם כתיב הראשון
- (ii) והתם מתרצין
- (1) דאיצטריך הראשון למעוטי חולו של מועד
- (2) דאי לאו הכי הוה אמינא דאף בחולו של מועד איכא שביתת סוכה משום דכתיב וי"ו להוסיף על ענין ראשון
- (iii) ואותו תירוץ שייך נמי לגבי לולב דאף לגבה כתיב וי"ו בסיפא דקרא "ושמחת לפני ה' וגו'"
- 3) המשך דגמרא
- א) ב' קושיות
- (i) בין לנטילת לולב בפרשת אמור בין לשביתת סוכה בפרשת אמור לא ליכתוב רחמנא לא וי"ו ולא ה'
- (ii) ותו היאך תפרש הראשון דכתיב בפרשת אמור לגבי שביתת פסח דלא כתיב בה וי"ו
- ב) תירוץ
- (i) הני תלת "הראשון" בפרשת אמור
- (1) דהיינו לולב ושביתת סוכה ושביתת פסח
- (2) אתו לדרשה דבי ר' ישמעאל אשר פרטי דרוש זה אינן מעניינו

- (ii) משא"כ הראשון של אך ביום הראשון תשביתו דלא איצטריך להך דבי ר' ישמעאל אייתר להך דר' נחמן בר יצחק
- (4) תוספות ד"ה כדתנא כמבואר במהרש"א
- (א) קשיא א'
- (i) בפרשת אמור כתיבי טובא קראי במקראי קדש ואמאי קא נחית דבי ר' ישמעאל דיקא להני דלעיל
- (ב) תירוץ
- (i) כולהו לגבי מצוות לולב ושביית סוכות ושביית פסח כתיבי
- (ii) וכל הכתוב לגבי מצוה אחת חשיבי חדא
- (ג) קשיא ב'
- (i) מנא להו
- (1) דהנהו תלתא דלולב שביית סוכות ושביית פסח אתו לדרשה דבי ר' ישמעאל
- (2) ואך ביום הראשון לגבי חמץ לא אתא לדרשה דבי ר' ישמעאל
- (ד) תירוץ
- (i) הנהו תלתא כתיבי בחדא דוכתא בפרשת אמור לגבי מקראי קדש
- (ii) משא"כ ואך ביום הראשון דידן דלא כתיב בפרשת אמור לגבי מקראי קודש
- (5) מהרש"א בד"ה כדתני
- (א) קשיא
- (i) כשהקשו בגמרא מן הראשון של שביית פסח בפרשת אמור
- (ii) אמאי לא הקשו מן הראשון של שביית פסח בפרשת בא
- (ב) תירוץ א'
- (i) אף מתחלה כבר כיוונו בגמרא אשר הראשון של שלש מקראי קדש בפרשת אמור לדרשה דתנא דבי ר' ישמעאל אתי
- (ii) ולכן עדיף להו להקשות מן הני תלתא ביחד
- (iii) ומאחר דכבר הקשו מן יום הראשון דשביית פסח בפרשת אמור
- (iv) לית להו להקשות עוד מן הך שביית פסח בפרשת בא דהרי קבענו אשר כל הכתוב לגבי מצוה אחת חשיבי חדא
- (ג) תירוץ ב'
- (i) עדיפא לי' להקשות משביית פסח דפרשת אמור דהתם ליכא וי"ו יתירה ולית לתרץ אשר איצטריך הראשון שלא לדרוש אשר וי"ו מוסיף על ענין ראשון
- (ii) משא"כ שביית פסח דפרשת בא דבו כתיב וי"ו יתירה והוה מצי לתרץ אשר איצטריך הראשון שלא לדרוש אשר וי"ו מוסיף על ענין ראשון
- (ד) קשיא
- (i) בפרשת אמור לענין שביית סוכה

- (1) הקשו לעיל בגמרא מן קרא דכתיב ב' וי' יתירה
- (2) ותוצו אשר איצטריך הראשון שלא לדרוש אשר וי' מוסיף על ענין ראשון
- (ii) עדיפא הוי להו להקשות מקרא דלקמ'י
- (1) דאף האי קרא לענין שביתת סוכה נאמר
- (2) אבל לית לי' וי' יתירה ולכן אין לתרץ לגבי' דאיצטריך הראשון כדי שלא לדרוש אשר וי' מוסיף על ענין ראשון
- (6) המשך דגמרא
- (א) תשובת רבא
- (i) גמרינן אשר חמץ אסור מדאורייתא ב"ד מן שש שעות למעלה מן "לא תשחט על חמץ דם זבחי"
- (ii) פרטי לימוד זה אינן מענייננו
- (7) מהרש"א בד"ה רב נחמן בר יצחק
- (א) הקדמה לקושיית מהרש"א
- (i) רש"י בפירושו לחומש בפרשת בא מרכיב דרשה של רב נחמן בר יצחק עם דרשת רבא ככה:
- (1) חמץ אסור דאורייתא משש שעות ולמעלה משום דראשון מעיקרא משמע
- (2) "או אינו אלא ראשון של ז' תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם זבחי"
- (ii) ולכאורה משמעו
- (1) דרב נחמן בר יצחק על דרשת רבא קא סמיך להסיק אשר ראשון מעיקרא משמע ואשר אין משמעו דהוא ראשון של ז' ימים
- (ב) קשיא
- (i) השתא דאמרת דרב נחמן בר יצחק אקרא קא סמיך לאפוקי הראשון ממשמעו אשר הוא ראשון של ז'
- (ii) אמאי מקשי לי' בגמרא מהני תלתא קראי בפרשת אמור
- (iii) שאני הני קראי דלית להו קרא למיסמך עליו לפרש אשר "הראשון" שלהם אין משמעו ראשון של ז'
- (ג) תירוץ
- (i) הקשו קושיתיהו לרב נחמן בר יצחק מהני תלת פסוקים עוד לפני ששמעו שיטת רבא
- (ii) ואכן רבא בדרשה שלו אתא ליישב קושיות הללו

דף ה:

תד"ה משום דכתיב לך לך תרי זימני ובא"ד אבל עוד קשה לי

דף ה עמוד ב] תוס' בד"ה משום דכתיב לך לך וגו' אבל השתא דשדינן אלא ימצא כו' משמע אפילו במצוי בעינא לך כו' עכ"ל ואין להקשות מנלן לאסור הטמנה מלשון לא ימצא אימא דכתב האי לישנא ימצא לדרוש מיניה נכרי שכבשתו דאפילו במצוי בעינן לך די"ל דמשמעותי' דימצא בלאו יתורא נלמד מיניה לאסור הטמנה ובהכי גיחא מאי דתמיהא ליה לר"ן דמגליה לאסור הטמנה מלא ימצא דאדרבה נילף להתיר הטמנה מלא יראה דיש לומר דודאי לא ימצא משמע אפילו הטמנה ודכתיב לא יראה לך לאשמעינן דאפי' ראייה שרי בשל אחרים ושל גבוה ודו"ק:

בא"ד אבל ע"ק לי כיון דשדינא אלא ימצא אמאי איצטריך ליה לעיל למדרש מה שאור כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא דאימא דאי לאו ג"ש דשאור שאור לא הוה שדינן לך אלא ימצא אלא יתורא דלך אתי לגופיה בגבולין להתיר אף הטמנ' וקבול פקדונות מן העכו"ם ומעיקרא נמי דקאמר יכול יטמין ויקבל כו' היינו נמי מיתורא דלך אבל השתא דילפינן שאור שאור לאסור בגבולין הטמנה וקבול פקדונות ע"כ יתורא דלך שדינן אלא ימצא וממעטינן עכו"ם שכבשתו ממשמעותיה וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) קראי

(i) פרשת ראה: לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים

(ii) פרשת בא: לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך

(iii) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם

(2) הקדמה ב'

(א) מסתבר להחמיר בבתיים ולהקל בגבולין

(3) ברייתא כמבואר ברש"י אליבא דרבא

(א) "לך" של "לא יראה לך שאור בכל גבולך" מילף לגבולין קולא זו:

(i) שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה היכא דלא קבלת אחריות

(ב) יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי

(i) תלמוד לומר "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" למילף חומרא זו דבבתיים לא יטמין ולא יקבל פקדונות מן הנכרי

(ג) ומגזירה שוה דשאור שאור ילפינן

(i) אשר חומרא דלא ימצא אף לגבולין נאמרה דהיינו דאף בגבולין לא יטמין ולא יקבל פקדונות

(ii) ואשר קולא דלא יראה אף לבתיים נאמרה דאף בבתיים אתה רואה של אחרים ושל גבוה היכא דלא קבלת אחריות

(4) המשך דברייתא

- (א) מדכתיב לך תרי זימני לגבי לא יראה דהיינו חדא בפרשת בא ואידך בפרשת ראה
(ב) ילפינן אף קולא זו

(i) דהיכא דלא קבלת אחריות

(ii) אתה רואה של אחרים אפילו של נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר

(5) רש"י

(א) הך קולא בקושטא ילפינן מן "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם"

(ב) דמחמת דלא איצטריך האי "לך" לגבי לא יראה שדיי' אלא ימצא

(6) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי איצטריך ל' לרש"י לפרש לברייתא בדרך אם אינו ענין

(ii) תיסגי ל' לפרש אשר מן ייתור לך במקומו לגבי לא יראה קא דריש

(ב) תירוץ

(i) דסד"א

(1) דנכרי שכבשתו חשוב כשלך אף כשלא קבלת אחריות

(2) והוינא מוקמי לקולא דלך יתירה לשום דרשה אחרת

(ii) להכי שדיי' אלא ימצא דמשמעות של "ימצא" קמ"ל

(1) דאף במצוי מחמת שכבשתו בעינן עוד שיהא לך

(2) ודלכן אסור דיקא בדקיבל עליו אחריות

(7) מהרש"א

(א) קשיא

(i) האיך קא יליף מן לא ימצא חומרא לגבי הטמנה ופקדון

(ii) הרי איצטריך לישנא דלא ימצא למילף היתירא לגבי נכרי שכבשתו בלא קיבל עליו אחריות

(ב) תירוץ

(i) האי חומרא לגבי הטמנה ופקדון לאו על ייתור לשון סמכינן

(ii) אלא דמעצם משמעות של "ימצא" מילף דאסור בהטמנה דהרי הטמנה אף היא בכלל מציאה

(ג) עכשיו

(i) שים לב לקושיית ר"ן

(1) קשיא

(א) מנא לה לברייתא למילף איסור הטמנה מן לא ימצא

(ב) אדרבה נילף היתר הטמנה מן לא יראה לך ונמצא דלא אייתר ריבויא של "לך" להתיר

של אחרים ושל גבוה

(ii) ברם

(1) השתא דקבענו אשר עצם משמעות של "ימצא" כולל חמץ שנטמן

(2) מיושב קושיא זו בפשיטות

(8) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) השתא דאמרת שדייל' האי "לך" דמיותר ללא ימצא

(ii) אמאי איצטריך גזירה שוה למילף אשר אף בבתיים בקרא של ימצא שייך קולא של אבל אתה רואה של אחרים וכו'

(9) מהרש"א

(א) תירוץ

(i) אין הכי נמי דלא צריכין לגזירה שוה לקולא אבל צריכין אותו מיהת לחומרא למילף אשר הטמנה ופקדונות אסורים אף בגבולין

(ii) משום

(1) דאי לאו גז"ש דמילף לחומרא אשר הטמנה אסור אפילו בגבולין

(א) הוה אמינא אשר האי לך אינו מיותר דאתיא למילף אשר הטמנה ופקדון מותרין מיהת בגבולין

(ב) ואכן מכח הוה אמינא זו קתני בברייתא להוה אמינא אשר "יכול יהא מותר להטמין ולקבל פקדונות"

(2) ומחמת דלא הוה "לך" מיותר לא היינו יכולין לשדיי' אלא ימצא למילף אשר אף של נכרי שכבשתו מותר בלא קיבל עליו אחריות

(iii) ברם השתא דאיכא גזירה שוה

(1) דורשין אותו לחומרא למילף אשר הטמנה אסור אף בגבולין

(2) ולכן "לך" אכתי מיותר היא ושדינן לי' אלא ימצא למילף היתירא לגבי נכרי שכבשתו בדלא קיבל עליו אחריות

דף ו.

תד"ה בהמת ארנונא

[דף ו עמוד א] בד"ה בהמת ארנונא כו' וכן גבי עיסה תניא עיסת ארנונא חייבת כו' עכ"ל גם זו הברייתא קושיא לפירש"י דמפרש דההיא ברייתא דקתני חייבת סתם ללישנא קמא מפרש לה בבכורה וללישנא בתרא בעיסה דאינו כן דהא ההיא דעיסה מפורש בהדיא דאיירי בעיסה וא"כ א"נ דקתני סתם חייבת ליכא לפרשה בעיסה דמתניא בהדיא אלא דע"כ דאיירי בבכורה וזה שכתבו ולפי זה מתיישבות שתי הברייתות היינו הך דקתני בהדיא דחייב' בבכורה והך דקתני בהדיא חייבת בעיסה דלפירש"י אחד היא חייבת סתם מתניא וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) בהמה שיד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה

(2) הקדמה ב'

(א) עיסה שיד נכרי באמצע פטורה מן החלה

(3) הקדמה ג'

(א) שקלי וטרי בגמרא באופנים מסויימים בבהמת ועיסת ארנונא אלו חשיב אשר יד נכרי באמצע

(4) הקדמה ד'

(א) לגבי בהמת ארנונא כשמצי לסלק בזווי מסתבר ביותר דלא חשיב אשר יד נכרי באמצע

(5) גמרא

(א) שיטת רבא לגבי בהמת ארנונא אלו חייבת בבכורה

עיסה בכל ענין	בהמה דלא מצי לסלק בזווי	בהמה דמצי לסלק בזווי	
	פטורה	חייבת	לישנא קמא
חייבת	פטורה	פטורה	איכא דאמרי

(6) ברייתא א'

(א) "חייבת"

(ב) שים לב דמדובר בארנונא אבל לא פורש אלו מדובר בבהמת ארנונא

(7) גמרא

(א) תיקשי מברייתא א' ללישנא קמא

(i) דלכאורה בברייתא מדובר בבהמת ארנונא ואף על פי כן קתני דחייבת

(ב) תירוץ

(i) ברייתא א' דיקא בבהמה דמצי לסלק בזווי משתעי

(8) רש"י

(א) קשיא

- (i) מיהת לאיכא דאמרי תיקשי
- (ii) דלאיכא דאמרי אין לתרץ דמדובר בדמצי לסלק בזווי דהרי סבירא להו דפטורה אפילו בדמצי מסלק בזווי
- (ב) תירוץ
- (i) איכא דאמרי אית להו אשר ברייתא א' בעיסה קמיירי
- (9) ברייתות נוספות דמובאות בתוספות
- (א) ברייתא ב' קתני בה דבהמה חייבת
- (ב) ברייתא ג' קתני בה דעיסה חייבת
- (10) תוספות כמבואר במהרש"א
- (א) קשיא א' לרש"י
- (i) בברייתא ב' קתני בהדיא דבהמה חייבת ולא מצי לאוקמתה בעיסה
- (ii) ותיקשי לאיכא דאמרי דאית להו דבהמה פטורה בכל אופן
- (ב) קשיא ב' לרש"י
- (i) בברייתא ג' קתני דעיסה חייבת
- (ii) הרי דבאופן דמדובר בעיסה קתני בהדיא דמדובר בעיסה
- (iii) וא"כ
- (1) ברייתא א' דקתני חייבת בסתם מוכרח דלגבי בהמה מיתניא ולא בעיסה כדבעי רש"י לפרשה
- (2) ולכן אף מברייתא א' קשה לאיכא דאמרי
- (ג) תירוץ
- (i) מוכרח דרש"י ס"ל דהני תרי ברייתות כלומר ברייתא ב' וברייתא ג' אינן מתיישבות
- (11) המשך תוספות כמבואר במהרש"א
- (א) אית ספרים גרסי לגמרא כבטבלא זו

	בהמה דלא מצי לסלק בזווי	בהמה דמצי לסלק בזווי	
לישנא קמא	פטורה	חייבת	
איכא דאמרי	פטורה	פטורה	
איכא דאמרי לגרסא דאית ספרים	פטורה	חייבת	
	עיסה בכל ענין		

- (ב) דהיינו
- (i) דלישנא קמא ואיכא דאמרי לא פליגי אלא בלשון ברייתא א'
- (1) ללישנא קמא קא מילף ברייתא א' דבהמה חייבת בדמצי לסלק בזווי
- (2) לאיכא דאמרי קא מילף ברייתא א' דבהמה פטורה בדלא מצי לסלק בזווי
- (ג) "ולפי זה מתיישבות שתי הברייתות"
- (ד) כלומר

(i) ברייתא ב' מתיישבת דמצינו לאוקמה באופן דמצי לסלק בזוזי

(ii) ברייתא ג' מתיישבת

(1) דשפיר מבואר מברייתא ג' אשר ברייתא א' דמיתני בסתם דחייבת כוונתה לבהמת ארנונא

(2) והיינו טעמא דחייבת דאף היא במצי לסלק בזוזי משתעי

תד"ה ייחד לו בית

בד"ה ייחד לו בית כו' ומשה מפיק מלא ימצא כו' ורב פפא אית ליה מסברא כיון כו' עכ"ל ר"ל דלפרש"י דאיירי שלא באחריות לא הוה מפיק ליה מלא ימצא להתיר אלא מדכתיב לא יראה לך דמינה מפקינן לעיל דשרו שלא באחריות וכתבו דרב פפא אית ליה מסברא כו' אף על גב דאיירי באחריות מ"מ בלאו קרא דלא ימצא התיר בייחד לו בית אף על גב דשכירות לא קניא מהך סברא דקאמר דאין לאסור אלא במצוי בידך וק"ל:

(1) הקדמה

(א) בדף ה: בד"ה משום דכתיב לך קבענו אשר

(i) מן "לא יראה לך" למידין דבלא קיבל ישראל עליו אחריות ליכא איסור לחמצו של נכרי

(ii) ומן "לא ימצא" למידין דבקיבל ישראל עליו אחריות איכא איסור חמץ לחמצו של נכרי

(2) ברייתא

(א) רישא דרישא

(i) נכרי שנכנס ובציקו בידו אין זקוק לבער

(ב) רישא

(i) הפקידו אצלו זקוק לבער

(ג) סיפא

(i) יחד לו בית אין זקוק לבער

(ד) סוף ברייתא

(i) "שנאמר לא ימצא"

(3) גמרא

(א) שאלה

(i) על איזו חלק דברייתא קאי הא דמיתני בסוף "שנאמר לא ימצא"

(ב) רב פפא

(i) ארישא קאי דמיירי כשקיבל עליו אחריות דהרי הפקידו נכרי אצלו

(ג) רב אשי לפי שיטת רש"י

(i) אסיפא קאי כשיחד לו בית

(ii) וקא משמע לן

(1) דאינו זקוק לבער הגם דשכירות לא קניא

(2) משום שאמר לו הרי שלך לפניך ולא קיבל עליו אחריות

(4) תוספות

(א) קשיא לרש"י כמבואר במהרש"א

(i) לשיטת רש"י אשר לרב אשי אין זקוק לבער בסיפא משום דלא קיבל עליו אחריות

- (ii) הוזה לה לברייתא לפרושי טעמא שנאמר לא יראה לך ולא לפרושי טעמא מדכתיב לא ימצא
- (ב) ולכן עדיפי להו לתוספות למיזל בשיטה זו
 - (i) בסיפא מדובר כשקיבל עליו ישראל אחריות
 - (ii) והיינו טעמא דלא זקוק לבער אע"ג דשכירות לא קניא
 - (1) משום דכדי ליחייב איצטריך
 - (א) לא זו בלבד שיקבל אחריות
 - (ב) אלא אף זו – מכח קרא של לא ימצא – שיהא הבית מצוי לישראל
 - (2) ומחמת דבסיפא יחד ביתו לנכרי אין הבית מצוי לישראל
- (ג) שאלה
 - (i) ורב פפא דאוקמי' ללא ימצא ארישא
 - (ii) תיקשי דמנא לה לברייתא דין דסיפא
- (ד) תירוץ
 - (i) רב פפא אית לי' דברייתא אסברא קא סמכא לדין דסיפא

רש"י ד"ה דעתו לחזור כו' אפילו מראש השנה

בפירש"י בד"ה דעתו לחזור בימי הפסח כו' וכשראהו עובר עליה עכ"ל וכתב מהרש"ל משמע דעל מה שמצא אינו עובר עליו כל זמן שלא ראה אותה כו' ודבר תימה הוא נהי שלא היה בידו לבער מ"מ חמץ שלו בביתו הוא ועובר עליו בכל יראה כו' עכ"ל ע"ש באורך ולי נראה דודאי איירי אף בשיש לו ודאי חמץ בביתו ואפ"ה כשאין דעתו לחזור אין זקוק לבער דעשאוהו כנפלה עליו מפולת דמבטלו ודיו וכ"כ הר"ן וכן נראה דמדמי לה לאוצר שאין דעתו לפנותו שפירש"י בהדיא דה"ל כנפלה עליו מפולת וכשדעתו לחזור בימי פסח חששו כיון דהוא בים ובמדבר בשיירא ואין כאן מקום בדיקה ושמא יפשע ולא יבטל כדלקמן בשמעתין דלכך לא תקנו שיבטל אלא בלילה בזמן בדיקה ולא בד' ובה' וכשיבא לביתו בימי הפסח עובר בכל יראה ומיהו בההוא דעשה ביתו אוצר שהוא מקום בדיקה וליכא למיחש שמא לא יבטל אין לפרש כי הכא אלא אפילו אם יבטל איכא למיחש שמא יפנה בימי פסח אתי למיכליה וכענין זה כתב הב"י בשם הגהת מיימון ודו"ק:

(1) גמרא

(א) שיטת רבא

(i) המפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום

(1) אם אין דעתו לחזור בימי הפסח אין זקוק לבער

(2) אם דעתו לחזור בימי הפסח זקוק לבער לפני שמפרש ויוצא

(ii) ואזדא רבא לטעמי' דאמר רבא

(1) הגם דהעושה ביתו אוצר קודם שלשים יום אין זקוק לבער

(2) מכל מקום אם דעתו לפנותו בימי פסח זקוק לבער

(iii) רש"י

(1) והיינו טעמא דבאוצר אינו זקוק לבער היכא דאין דעתו לפנותו

(2) משום דדינו כנפלה עליו מפולת דמבטלו בלבו בליל י"ד ודיו

(2) רש"י

(א) מדובר בדלא ביטל לחמץ כשמפרש לים או יוצא לשיירא

(ב) וחוששין

(i) דאי לאו דבדוק חמץ כשמפרש או יוצא

(ii) יכול להיות שיראה חמץ כשיחזור בפסח ויעבור בכל יראה

(3) מהרש"ל

(א) קשיא

(i) מאחר דפירש רש"י דמדובר כשלא ביטלו

(ii) ליהוי זקוק לבער אף כשאין דעתו לחזור

(iii) דאף כשלא רואהו עובר בבל יראה היכא דיודע דודאי איכא חמץ בביתו

(ב) תירוצ

(i) מדובר באופן דליכא אלא ספק חמץ בביתו

(ii) שאר פרטי תירוצ מהרש"ל אינן מעניינינו

(4) מהרש"א

(א) תירוצ לקושיית מהרש"ל

(i) חלק א'

(1) מדובר אפילו כשיודע אשר ודאי איכא חמץ בביתו

(2) ואפילו הכי אין זקוק לבער כשמפרש וכשיוצא ואין דעתו לחזור

(א) דחשוב כנפלה עליו מפולת כדביארנו

(ב) וסמכינן עליו דיבטלו בלבן בזמן ביעור

(ii) חלק ב'

(1) אבל שאני מי שדעתו לחזור בפסח

(2) דחיישינן דמטרת חזרה מן הים או מטרת חזרתו בשיירא

(א) שמא יפשע ולא יבטלו בזמן ביעור

(ב) כעין הא דאיתא בדף ו': דלכך לא תקנו שיבטל אלא בלילה בזמן בדיקה ולא בד' ובה'

משום דלמא פשע

(iii) חלק ג'

(1) עכשיו

(א) אלו פושע ולא מבטל לחמץ לפני זמן איסורו

(ב) כשחוזר בפסח לאו ברשותי' הוא לבטלו

(ג) ולכן יתחייב בבל יראה ובל ימצא אי לאו דבדקו מעיקרא כשהפריש לים או יצא

לשיירא

(iv) חלק ד'

(1) ומה שכתב רש"י דאינו עובר עד שרואהו

(2) כוונתו דאינו עובר אי לאו שחוזר

(ב) קשיא

(i) להלן איתא דהעושה ביתו אוצר זקוק לבער אם דעתו לפנותו

(ii) ותיקשי דהתם ליכא למיחש דלמא לא יבטלו בזמנו דהרי אינו טרוד בחזרה מים או חזרה בשיירא

(ג) תירוצ

(i) חיישינן דיאכלנו כשעוסק בפניית האוצר

(ii) שים לב

(1) דמי שחוזר מים או משיירא אינו עוסק בחמץ שבביתו ולית למיחש שמא יאכלנו

(2) ומובן אשר לדידי' צריכין לפרש כדלעיל דחיישינן שמא יפשע מחמת טרדא

דף ו:

גמ' דאלת"ה כלל ופרט כו' ותד"ה אבל בחד ענינא וד"ה אבל בתרי עניני

[דף ו עמוד ב] גמרא דאלת"ה כלל ופרט כו' כתב מהרש"ל יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דלמא לא אמרינן מוקדם כו' אלא היכא דאיכא הוכחה כו' ונראה בעיני משום דדרשינן כו' עכ"ל ע"ש באורך אבל יש לדקדק אכתי בשמעתיך לפי מה שכתבו התוס' בד"ה אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם היינו דוקא דליכא דרשה וטעם כו' אף על גב דסקילה כתיב ברישא כו' עכ"ל וא"כ מ"ש תרי עניני מחז ענינא דכמו דבתרי עניני אמרי' אין מוקדם ומאוחר כי הכא בפ' פקודים ובפ' פסח שני דאיכא הוכחה דע"כ חודש ראשון הוא קודם לחודש שני ה"נ בחד ענינא כההיא דסקול יסקל וירה יירה אמרי' בהו דאין מוקדם ומאוחר דאיכא הוכחה מדכתיב וסקלתם באבנים וע"כ הנראה דהכי קאמר כיון דמצינו בתרי עניני הכא בפ' פקודים ופ' פסח שני דע"כ אין מוקדם ומאוחר בתורה אית לן למימר מסברא בעלמא א"נ היכא דליכא הוכחה נימא דאין מוקדם כו' ואין דנין כלל ופרט המרוחקים אפי' היכא דליכא הוכחה אבל בחד ענינא אף על גב דמצינו ביה אין מוקדם ומאוחר כי ההיא דסקול יסקל וגו' היינו דוקא דאיכא הוכחה אבל לא נילף מיניה מסברא היכא דליכא הוכחה ולכך דנין בכלל ופרט המקורבים בענין אחד וניחא השתא דבסברא פליגי הני אמוראי ודו"ק:

תוס' בד"ה אבל בתרי עניני כו' שור וחמור [דדברות אחרונות] פרט ומשני בהמתך דדברות כו' היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד ענינא עכ"ל כצ"ל והוצרכו לזה לפי שיטתם דבתרי עניני דהיינו בב' פרשיו' לכ"ע אין דנין פרט וכלל כמ"ש התוס' פ' כל המנחות ופ' החובל כמ"ש מהרש"ל אבל לפירש"י בשמעתיך נראה דתרי עניני דאין דנין לכ"ע היינו תרי עניני ממש אבל בחד ענינא אפילו בב' פרשיות דנין לא הוצרך לזה דודאי דברות ראשונות ואחרונות חד ענינא הן ודו"ק:

(1) גמרא

(א) הקדמה

(i) בפרשת במדבר כתיב וידבר ד' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים

(ii) בפרשת בהעלתך כתיב וידבר ד' אל משה במדבר סיני ... בחדש הראשון

(ב) רב מנשה בר תחליפא אמר רב

(i) זאת אומרת דאין מוקדם ומאוחר בתורה

(ג) רב פפא

(i) מיהת בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם דאל"ה לית למידרש כלל ופרט דלמא פרט וכלל הוא

(ii) ודיקא בתרי עניני נוקטין דאין מוקדם ומאוחר בתורה ואכן בתרי עניני אין דורשין כלל ופרט

(2) תוספות ד"ה אבל בחד ענינא

(א) קשיא

- (i) כתיב בחד עניינא "סקל יסקל או ירה יירה" ואפ"ה אמרינן דדחיית הנסקל קודם לסקילתו
- (ii) הרי דאף בחד עניינא אין מוקדם ומאוחר
- (ב) תירוך
- (i) שאני הכא
- (1) דאיכא דרשה וטעם למימר דאין מוקדם ומאוחר אפילו בחד עניינא
- (2) דמקרא דוסקלתם באבנים ומתו ילפינן דסקילה בגמר מיתה היא
- (ii) אבל היכא דליכא הוכחה בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם ולכן דרשינן כלל ופרט
- (3) מהרש"ל
- (א) קשיא לרב פפא
- (i) אמאי
- (1) ניהא לי' לרב פפא למימר בחד עניינא דמאי דמוקדם מוקדם משום דדורשין כלל ופרט
- (2) ואף על פי כן אית לי' בתרי ענייני דאין מוקדם ומאוחר משום דניהא לי' אשר בתרי ענייני אין דורשין כלל ופרט
- (ii) הרי מסתבר ביותר למימר בין חד עניינא בין לתרי ענייני דבהוכחה תליא מילתא
- (1) דהיכא דליכא הוכחה מאי דמוקדם מוקדם ודורשין כלל ופרט
- (2) והיכא דאיכא הוכחה אין מוקדם ומאוחר ואין דורשין כלל ופרט
- (ב) תירוך
- (i) לפעמים דורשין כלל ופרט בחד עניינא אפילו בדאיכא קל וחומר כנגדו אשר קל וחומר זו הוכחה היא דאין מוקדם ומאוחר
- (ii) הרי הך דאין מוקדם ומאוחר לאו בהוכחה תליא מילתא אלא באלו דורשין כלל ופרט תליא מילתא
- (4) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) סוף כל סוף לתוספות קבענו דבחד עניינא בתר הוכחה דדרשה וטעם אזלינן
- (ב) ולכן מוכרח דמהלך הגמרא מובן ככה:
- (i) חלק א'
- (1) הא גופא אלו דרשינן כלל ופרט בענין מסוים בחד עניינא תלוי באלו מדובר בענין דנקטינן בי' אשר אין בו מוקדם ומאוחר
- (2) והא גופא אלו נקטינן בענין מסויים דאין בו מוקדם ומאוחר תלוי באלו איכא דרשה וטעם
- (ii) חלק ב'
- (1) ביותר מסתבר למימר אין מוקדם ומאוחר בתרי ענייני מן בחד עניינא
- (iii) חלק ג'
- (1) שיטת רב מנשיא בר תחליפא
- (א) לגבי תרי ענייני

(i) כיון דמוכרח אשר הני קראי בפרשת במדבר ופרשת בהעלתך אין להם מוקדם ומאוחר דהרי לא יתכן אשר חודש השלישי קרה לפני חודש הראשון

(ii) מסברא נקטינן דבכל תרי ענייני אין מוקדם ומאוחר בתורה אף בדליכא הוכחה

(ב) וכן לגבי חד עניינא

(i) מכח קרא "וסקלתם" דממנו מוכח דאין מוקדם ומאוחר לגבי סקל יסקל וכו'

(ii) מסברא נקטינן דבכל חד עניינא אין מוקדם ומאוחר בתורה אף בדליכא הוכחה

(2) שיטת רב פפא

(א) אית לי' כוותי' דרב מנשיא בר תחליפא לגבי תרי ענייני

(ב) ופליג עלי' בחד עניינא דלא נראה לי' לרב פפא מסברא למימר דאף בחד עניינא אין מוקדם ומאוחר אפילו בדליכא הוכחה

(iv) חלק ד'

(1) שים לב

(א) דרב פפא לא מייתי לדין כלל ופרט אלא לבאר אשר תוצאה מן שיטת רב מנשיא בר תחליפא היינו דליכא כלל ופרט אפילו בחד עניינא

(ב) אבל פלוגתא דידי' ארב מנשיא בר תחליפא מבוססת אסברא כדביארנו

(5) המשך דגמרא – מסקנא לרב פפא

מרוחקין	אינן מרוחקין	
בתרי ענייני	אין דנין דאין מוקדם ומאוחר	דנין דמאי דמוקדם מוקדם
בחד עניינא	דנין דמאי דמוקדם מוקדם	מכ"ש דדנין דמאי דמוקדם מוקדם

(6) תוספות בד"ה תרי ענייני

(א) קשיא

(i) בב"ק דרשינן כלל ופרט בדברות ראשונות וכלל בדברות אחרונות

(ii) הגם דתרי ענייני הן ומרוחקין טובא

(ב) תירוץ

(i) חשיבא כחד עניינא משום דבדיבור אחד נאמרו

(7) מהרש"א

(א) מן פירוש רש"י נראה אשר "תרי ענייני" משמעו דעסקי בדברים אחרים ממש

(ב) ולכן לרש"י

(i) לא קשה כלום מהך דב"ק דהרי בפשיטות לוחות ראשונות ואחרונות עסקי בדבר אחד וחשיבי כחד עניינא

(ג) ולא צריכין למיסמך אהא דבדיבור אחד נאמרו

תד"ה ודעת' עילוי'

בד"ה ודעתיה עלויה כו' הא פי' ודעת' עלויה שחס עליה לבטלה עכ"ל רש"י לא פי' כן אלא שחס עליה לשורפה אלא דממיל' משמע דאותה רגע שחס עליה לשורפ' ודאי דחס נמי עליה לבטלה ומאי פריך וכי משכחת לה ליבטלה ולדברי התוס' ניהא דודאי לא חס עליה כלל אלא כיון דמאליו אינו בטל עובר בבל יראה ולהכי פריך וכי משכחת לבטלה וק"ל:

(1) הקדמה

(א) מי שביטל חמצו לפני ו' שעות ולאח"כ מוצא חמץ בפסח אינו עובר בבל יראה ובל ימצא

(ב) משום דבביטולו כבר קיים לחיוב של תשביתו

(2) גמרא כמבואר ברש"י

(א) אמר ר' יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל

(ב) שאלה

(i) מאי טעמא

(ג) תשובה

(i) שמא ימצא פירורין

(ד) קשיא

(i) פירורין לא חשיבי ובטיל מאיליו

(ה) תירוצ

(i) גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעת' עילוי'

(3) ביאור גזירה זו

(א) אליבא דרש"י

(i) צריך לבטל דחיישינן שמא ימצא גלוסקא דחשיב וישהה רגע לפני ששורפו

(ב) אליבא דתוספות

(i) צריך לבטל דחיישינן שמא ימצא גלוסקא דחשיב ולא בטל ממילא כעין פירורין

(4) המשך דגמרא

(א) קשיא

(i) וכי משכחת לי' לבטלי'

(5) תוספות

(א) קשיא לרש"י כמבואר במהרש"א

(i) היאך מקשינן דנסמוך על שיבטלו

(ii) הרי

(1) מחמת דחיישינן שמא ישהה רגע קודם ביעורו

(2) מובן שישהיה נמי רגע קודם שיבטלו

(ב) אבל לשיטת תוספות ניהא

(i) דהרי לא קבענו דחוששין לשמא ישהה

(ii) ומקשין שפיר דנסמוך על שיבטל מיד

תד"ה משש שעות ולמעלה

בד"ה משש שעות ולמעלה פ"ה מתחלת ו' כו' חמץ משש שעות ולמעלה אסור היינו מסוף ו' כו' עכ"ל כדילפינן מאך חלק ומלא תשחט וה"ה דמשמעתיך גופא איכא לאוכוחי הכי מהא דאר"א דחמץ משש שעות אינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו והיינו ע"כ מסוף שש דמתחלת שש לא הוה אלא מזרבנגן ועוד דלא הוה פריך מידי ונבטליה בשית דהא קאמר דלא הוה ברשותו אלא ע"כ הא דקאמר משש שעות ולמעלה אינו ברשותו היינו מסוף שש ודו"ק:

(1) גמרא

(א) אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתי עילוי'

(ב) קשיא

(i) וכי משכחת לי' לבטלי'

(ג) תירוץ

(i) דילמא משכחת לי' לבתר איסורא ולא ברשותי' קיימא ולא מצי מבטיל

(ii) דאר"ר אלעזר חמץ משש שעות ולמעלה אינו ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו

(ד) קשיא

(i) וניבטלי' בארבע

(ה) תירוץ

(i) כיון דלאו זמן איסורא הוא ולא זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטל לי'

(ו) קשיא

(i) וניבטלי' בשית כלומר בתחלת שש

(ז) תירוץ

(i) כיון דאיסורא דרבנגן עילוי' לא מצי מבטיל

(ii) דאמר רב גידל אמר רב

(iii) המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדיניתא אין חוששין לקידושין

(2) רש"י

(א) כוונתו דרב גידל דהמקדש מתחלת שש ולמעלה אין חוששין לקידושין דמחמת דאז אסור מיהת דרבנגן אין החמץ ברשותו לקדש בו

(ב) ומהך דרב גידל מדייקין דכמו כן אין החמץ אז ברשותו לבטלו

(3) תוספות

(א) קשיא לרש"י

(i) לשונו דרב גידל משש שעות ולמעלה מוכח דמירי בסוף שש ואיסורו דאורייתא

(ב) והא ראי'

(i) דבדף ד: איתא "דכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור"

(ii) ויליף לה מדאורייתא

(4) מהרש"א

(א) קושיות נוספות לרש"י

(i) קשיא א'

(1) ר' אלעזר גופי' ג"כ קאמר אשר חמץ **משש שעות ולמעלה** אינו ברשותו של אדם

(2) ומוכח דכוונתו בסוף שש בזמן איסור דאורייתא מהא דאמר **ועשאן הכתוב** כאלו הוא ברשותו

(ב) קשיא ב'

(i) אלו כיוון ר' אלעזר למימר אשר חמץ אינו ברשותו של אדם החל מתחלת שש

(ii) האיך מקשיין אחר כך בגמרא דלכטלי' בתחלת שש

(5) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) השתא דקבענו דרב גידל אסוף שש קאי בדאסור מדאורייתא

(ii) האיך מפקינן מיני' דאיסור דרבנן אינו ברשותו של אדם

(ב) תירוץ

(i) חיטי קורדנייתא חמץ נוקשה הן ואף בסוף שש אינן אסורין אלא מדרבנן

דף ז.

גמרא הכא במאי עסקינן כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו'

[דף ז עמוד א] גמ' הב"ע כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו' צבורין צבורין כו' ולעיל גבי חמץ ומצה ליכא לשנויי כה"ג שנשתמשו בה ביום א' קודם הפסח חמץ ומצה זו בזוית זו וזו בזוית אחרת דאזלינן בתר רובא די"ל דאין דרך לאפות מצה כ"כ קודם הפסח שיתעפש קודם הפסח ולכך הוצרך לאוקמא שרבו ימי מצה עליה וק"ל:

(1) גמרא

(א) אמר רבה בר רב הונא אמר רב

(i) הפת שעייפשה ונמצאה בתיבה

(ii) כיון שרבתה מצה מותרת

(ב) לכאורה משמעו של "כיון שרבתה מצה מותרת" היינו

(i) דאם נשתמשו בתיבה זו במצה יותר מבחמץ

(ii) אזלינן בתר רובא ומותרת

(ג) קשיא

(i) אף בלי רוב

(ii) תיהוי מותרת מטעם דאזלינן בתר בתרא

(iii) ומטעם שאינו מענייננו ברור אשר השתמשו בתרא בתיבה למצה

(ד) תירוץ במסקנא

(i) אכן מותרת מטעם דאזלינן בתר בתרא אף בלי רוב השתמשויות של מצה

(1) והא דקאמר רב "כיון שרבתה מצה מותרת"

(2) משמעו שרבו ימי מצה עלי' משנכנס הפסח וראוי' להיות מעופש

(2) ברייתא

(א) תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר

(ב) אם רוב חולין חולין אם רוב מעשר מעשר

(3) גמרא

(א) קשיא

(i) ליזיל בתר בתרא

(ב) תירוץ

(i) דליכא בתרא

(1) מפני דהשתמשו בבת אחת במעות חולין ומעות מעשר

(2) דהיינו בציבור א' למעשר וציבור ב' לחולין

(3) ומסופקין למטבע שנמצא שלא בהני ציבורין

(ii) ולכן אזלינן בתר רוב

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אף בהך דתיבה שנמצא בה פת שעטיפשה

(1) נוקמה בדליכא בתרא משום שהשתמשו בתיבה זה חמץ ומצה ביחד בציבור א' לחמץ ובציבור ב' למצה והפת שעטיפשה נמצא שלא בהני ציבורין

(2) וכיון "שרבתה" משמעו דמותרת היכא דרוב הפתים מצה הן

(ב) תירוצ

(i) אין דרך לאפות מצה כ"כ קודם הפסח שיתעפש מהרה

(ii) וצריכין על כל פנים למימר דרבו ימי הפסח עילוי' וראוי' להיות מעופש

(iii) והשתא דאתית להכי

(1) עדיף לן לפרש הך "כיון שרבתה מצה מותרת" דרב הונא אמר רב דמשמעו אהא לחוד דרבו ימי פסח עילוי' ואזלינן בתר בתרא

(2) ולא למידחק דאיצטריך לן נמי למיסמך ארוב פתים שבתיבה

תד"ה לפני סוחרי בהמה כו'

תוספות בד"ה לפני סוחרי בהמה כו' דסמוך מיעוטא דחולין דשאר מעות לפלגא דמוכר כו' עד כאן לשונו ר"ל דמיעוט יש נמי דלוקחין בהמות במעות חולין וסמוך אותו לפלגא דמוכר דכל דמי בהמותיו שמוכר הם חולין דמעות מעשר נמי שקבל בשביל בהמה יצאו לחולין ואין להקשות דאימא במוכר נמי יש מיעוט מעות שהם מעשר שהביא עמו מביתו די"ל דאין להם לתלות בשום מעות אלא מה שנצרך בשוק זה דהיינו דמי הבהמות או שנפלו מלוקח או ממוכר דאי הוה לן למתלייה במעות אחרים שבא לקנות בהם דברים אחרים א"כ מעות הלוקחין נמי לא הוו רובן מעשר וא"כ הוא אם תלינן במוכר לא הוו אלא המעות שקבלו מן הלוקחין ויצאו לחולין דלית לן למימר שהיו עמו מעשר ג"כ ליקח בהמות שהרי הוא בעצמו מכר בהמות ודו"ק:

(1) גמרא

(א) מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר

(2) רש"י

(א) עיקר קניית בהמות בירושלים ממעות מעשר שני הואי

(ב) ואי נפלו מיד הלוקח מעשר הויין ואי נפלו מיד המוכר לאחר ששילמו אותן לוקחין למוכר חולין הויין

(ג) ולכן ספק מחצה על מחצה הוא וספק איסורא לחומרא

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) הרי אף מחצה על מחצה לא הוי

(ii) דסמוך מיעוטא דמעות חולין ביד הלוקחין שקונין בהמות לשלמים באותן מעות

(iii) לפלגא דמעות מעשר שנעשו חולין כששולמו למוכרים

(iv) ונמצא דרוב מעות חולין נינהו

(4) מהרש"א

(א) קשיא לתוספות

(i) למוכרים איכא מיעוטא דמעות מעשר

(ii) וצודק רש"י דמחצה על מחצה הוא

(ב) תירוצ

(i) לא צודק רש"י דמחצה על מחצה הוא

(ii) הגע בעצמך דלכאורה קשה

(1) הרי ישנן ללקוחות עוד מעות חולין יתירות שלא הובאו לקנות בהמות

(iii) ומוכרח דנוקטין

(1) דמכניסין לחשבון רק מעות שהובאו לקנות מה שמוכרים בשוק זה דהיינו בהמות לשלמים

(iv) ומובן נמי

- (1) דלא מכניסין לחשבון מעות מעשר שני שהביאו מוכרין לשוק הזה
- (2) דמסתבר אשר מוכרי בהמות לא קונין בהמות בשוק זה כל עיקר

דף ז:

תד"ה בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ותד"ה לא סגי

דף ז עמוד ב] בד"ה לא סגי כו' אבל המל גרים מברך למול את הגרים כו' עכ"ל וכ"ה בהדיא בברייתא בס"פ ר"א דמילה במל את הגרים דמברך למול ואפי' למאי דמסיק הלכתא על ביעור חמץ ובמל בנו מברך נמי על המילה כפירש"י לקמן לא תקשי הך ברייתא דיש טעם בברכות כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בד"ה בלבער כו' דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך כו' עכ"ל וכ"ה ברא"ש אבל בתוס' פ' ר"א דמילה תירצו בע"א ע"ש ומה שכתבו עוד הכא ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך כו' עכ"ל ברא"ש מתרץ לה בהא דלעיל כיון דלא על מצוה זו הנעשה עכשיו מברך לה שפיר מברך לה אחר המילה והתוס' לא ניחא להו בהכי דאע"פ דלשון להכניסו לא על הנעשה עכשיו לבד קאמר לה מ"מ כיון דבשביל מילה של עכשיו מברך לה דאי לאו המילה של עכשיו לא היה מברך לה כלל היה ראוי לברך אותה עובר לעשייתו אי לאו האי טעמא שכתבו דכשמברך אחר לא ואין להקשות דאכתי אבי הבן שהוא עושה המצוה יאמר להכניסו לפני המילה די"ל לענין עובר לעשייתו לא חלקו כדלקמן גבי טבילה ומיהו לענין שינוי לשון דאחר המל אומר על המילה ואבי הבן אומר למול כדמסיק אה"נ דלית לן למימר לא חלקו ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן

(2) הקדמה ב'

(א) רב פפי ורב פפא תרוייהו ס"ל אשר "למול" להבא משמע

(ב) לרב פפא "על המילה" גם כן להבא משמע

(ג) לרב פפי "על המילה" לשעבר משמע

(3) הקדמה ג'

(א) למצות שמברך עליהן עובר לעשייתן בפשיטות עדיף להשתמש בלשון להבא

(4) הקדמה ד'

(א) לרב פפי

(i) מוהל שהוא אבי הבן מברך "למול" משום דעדיף לברך בלשון להבא כדביארנו

(ii) מה שאין כן

(1) מוהל שאינו אבי הבן על כרחו מברך על המילה

(2) דלא מצי לברך "למול" דהרי לאו איהו אבי הבן שחייב למולו

(5) הקדמה ה'

(א) לרב פפא

(i) בין מוהל שהוא אבי הבן בין מוהל שאינו אבי הבן

- (ii) מברך על המילה שאף "על המילה" משמעו להבא כדקבענו וליכא עדיפות לברך בלשון "למול"
- (ב) מסקנא דגמרא כרב פפא אתיא
- (6) ברייתא
- (א) המל את גרים מברך "למול"
- (7) תוספות ד"ה לא סגי כמבואר במהרש"א
- (א) אליבא דרב פפי מובן דברייתא מדמה דין המל את הגרים לדין אב שמל את בנו
- (ב) אשר לתרוייהו עדיף לברך בלשון להבא אשר לרב פפי היינו דוקא לשון "למול"
- (ג) ובתרוייהו ליכא מניעה מצד דלאו איהו חייב למולו דהרי בקושטא תרוייהו מחוייבין למולו
- (8) מהרש"א ד"ה לא סגי
- (א) קשיא
- (i) למסקנא דאתיא כרב פפא
- (ii) דמברך "על המילה בין המל תינוק שאינו שלו ובין אב שמל את בנו מחמת דליכא עדיפות ללשון "למול"
- (iii) מאי שנא בהמל את גרים דקתני בברייתא דמברך למול
- (ב) תירוץ
- (i) עיין תוספות ד"ה והלכתא דיש טעם בברכות
- (9) תוספות בעמוד א' ד"ה בלבער
- (א) שאלה
- (i) מתי מברך אבי הבן "להכניסו בביתו של אברהם אבינו"
- (ב) תשובה
- (i) רשב"א אית לי' דמברך לפני המילה משני טעמים
- (1) חדא
- (א) "להכניסו" לישנא דלהבא הוא
- (ב) וצריכין שלא יהא לברכה משמעות של שקר אם מברכין אותה לאחר המילה
- (2) ועוד
- (א) צריך שיברך עובר לעשייתן דהיינו קודם המעשה
- (ii) רבינו תם אית לי' דמברך לאחר המילה ומפריך שני טעמים דרשב"א ככה
- (1) פירכא לטעם א'
- (א) לית משמעות שקר כשמברך "להכניסו" לאחר המילה
- (ב) דכוונת המברך דמשבח להקב"ה על שציונו למול
- (i) לא זו בלבד תינוק זה שכבר נימול
- (ii) אלא אף תינוקות לעתיד
- (2) פירכא לטעם ב'

(א) דין עובר לעשייתן לא אמרינן אלא היכא שעושה המצוה דהיינו המוהל הי ניהו מי שמברך

(ב) מה שאין כן "להכניסו" דמברכו אבי הבן

(10) מהרש"א ד"ה בלבער

(א) רא"ש ס"ל כרבינו תם דמברך "להכניסו" לאחר הברית

(ב) ומוסיף

(i) דתירוצו של ר"ת על טענתו הראשונה של הרשב"א

(1) דהיינו דלית משמעות שקר משום דמכוון לבריתות של תינוקות לעתיד

(ii) מתרץ נמי טענתו השני' של הרשב"א

(1) דהיינו דאכן מברך עובר למילות של תינוקות לעתיד

(ג) קשיא

(i) אמאי לא אזל ר"ת במהלך זה להפריך טעם שני דרשב"א מן דין עובר לעשייתן

(ד) תירוץ

(i) רבינו תם סבירא לי'

(1) דאין הכי נמי דמשום דמכוון לתינוקות דלעתיד לית משמעות שקר בברכתו

(2) ברם עדיין אינו עובר לעשייתו דמצוה דהשתא

(3) והלכך סומך ר"ת על תירוצו השני דלא אמרינן עובר לעשייתו כשאין האב מוהל בעצמו

(ה) שאלה

(i) ומאי יאמר ר"ת היכא דהאב מוהל בעצמו

(ii) האם כאן יברך האב קודם המילה כדי שתהא עובר לעשייתו

(ו) תשובה

(i) לא פלוג רבנן לגבי עובר לעשייתן

(ii) בדומה לענין טבילה אשר תוספות להלן עמוד ב' בד"ה על הטבילה לא מפלגי בין

(1) טבילת גר דמובן שאי אפשר לו לברך עובר לעשייתן בעוד שהוא נכרי

(2) וטבילת נשים שאפשר לה לברך עובר לעשייתן

(ז) קשיא

(i) הרי קבענו דלרב פפי מחלקין

(1) בין מוהל שאינו האב דמברך על המילה

(2) ומוהל דהוא האב דמברך למול

(ח) תירוץ

(i) אמרינן "לא פלוג" לגבי דין עובר לעשייתן

(ii) ולא אמרינן "לא פלוג" בנוסח הברכה

תד"ה על הטבילה

בד"ה על הטבילה כו' וכן בנט"י לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא כו' עכ"ל והא דלא קאמר הכא בשמעתין נמי חוץ מנטילת ידים שהוא הדין והוא הטעם דקאמר בטבילה משום דגברא לא חזי ואיכא נמי טבילת ידים בטובל ידיו בשיעור מקוה וק"ל:

(1) גמרא

(א) מצות טבילה לגר יוצא מן הכלל הוא דלא מברך עובר לעשייתן

(ב) והיינו טעמא דעד דטביל אכתי גברא לא חזי

(2) תוספות – שיטת ר"י

(א) לא מחלקין ונשים נמי אינן מברכות עובר לעשייתן בטבילת מקוה אף על גב דחזיא לברך קודם לעשייתן

(ב) וכן לנטילת ידים דלא חילקו ואינו מברך עובר לעשייתן

(i) בין נטילת ידים לאכילה דגברא חזי

(ii) לנטילת ידים של אחר בית הכסא דגברא לא חזי

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא הוזכר נמי נטילת ידים בגמרא כעוד יוצא מן הכלל דלא מברך עובר לעשייתן

(ב) ב' תירוצין

(i) תירוץ א'

(1) טבילה ונטילת ידים של בית הכסא דאין מברכין עובר לעשייתן תרוייהו מטעם דגברא אכתי לא חזי אתיא

(2) ולכן לא הוצרך למיזכר תרוייהו

(ii) תירוץ ב'

(1) איכא נמי טבילת ידים בטובל ידיו בשיעור מקוה